

EDUCATIEVE BACHELOR KLEUTERONDERWIJS

Bachelorproef

Taal- Beeld

**FUNCTIONELE GESPREKKEN VOEREN
VERTREKKEND VANUIT BEELD**

Inhoud

Voorwoord	3
1. Oriënteren en richten	4
1.1 Beschrijving van praktijkprobleem	4
1.2 Onderzoeksdoel	4
1.3 Centrale onderzoeksvraag met deelvragen	5
2. Plannen	6
3. Data verzamelen en analyseren	8
4. Ontwerpen	29
4.1 Ontwerpcriteria	29
4.2 Ontwerp	29
5. Concluderen en reflecteren	31
6. Literatuurlijst	38
7. Bijlagen	39

Voorwoord

Met een open blik, nieuwsgierigheid en een gezonde dosis spanning begon ik drie jaar geleden aan de lerarenopleiding kleuteronderwijs aan Hogeschool PXL. Wat al snel duidelijk werd, is dat dit de juiste keuze was: een opleiding waarin ik mezelf kon ontwikkelen als toekomstige leerkracht, met ruimte voor zowel groei als verdieping.

Doorheen deze jaren werd mijn interesse in taalontwikkeling, inclusie en creativiteit steeds groter. Vooral de kracht van beeld en kunst binnen het kleuteronderwijs boeide me enorm. Daarom koos ik ervoor om mijn bachelorproef te wijden aan Visual Thinking Strategies (VTS), een methodiek waarbij kinderen al kijkend, denkend en pratend tot betekenisvolle gesprekken komen. Het onderwerp daagde me uit om verder te kijken dan de klassieke manier van gespreksvoering en om via kunst in te spelen op de diversiteit in de klas.

Mijn dank gaat in de eerste plaats uit naar mijn promotor Katrien Van Tilborg, voor de deskundige feedback, inhoudelijke begeleiding en het meedenken in elke fase van dit traject. Ook bedank ik mijn mentor en de stageschool voor het vertrouwen en de ruimte om mijn onderzoek in de praktijk vorm te geven. Dank aan de kinderen uit mijn stageklas, die met hun spontane reacties het hart vormden van dit onderzoek.

Verder wil ik de medewerkers van VTS Nederland bedanken voor hun inzichten en waardevolle input, evenals alle lectoren van de opleiding voor de kennis en ondersteuning die ze de afgelopen jaren met mij gedeeld hebben.

Tot slot een oprechte dank aan mijn familie en vrienden, voor de aanmoediging en betrokkenheid, niet alleen tijdens dit onderzoek, maar gedurende heel mijn opleiding.

Luka Indeherberg
Academiejaar 2024-2025

1. Oriënteren en richten

1.1 Beschrijving van praktijkprobleem

Bij het voeren van gesprekken met kleuters, bijvoorbeeld aan de hand van een praatplaat, ervaren we dat de betrokkenheid vaak vrij laag is. Kleuters hebben nog een korte concentratiespanne en kunnen snel afgeleid raken, waardoor ze niet altijd actief deelnemen aan het gesprek.

Daarnaast ervaren we dat meertalige kinderen vaak moeite hebben om zich in het gesprek te mengen. Deze kleuters spreken thuis een andere taal dan de taal op school, waardoor ze niet al de woorden kennen of context goed begrijpen.

Daarbij is ook het taalniveau van de kinderen enorm uiteenlopend. Sommige kinderen hebben al een enorm uitgebreide woordenschat, terwijl andere kleuters nog worstelen met basiswoordenschat. Dit maakt het moeilijker om iedereen bij het gesprek te betrekken. Voor kinderen met een beperkte taalontwikkeling kan het lastig zijn om zich uit te drukken, wat leidt tot frustratie en opnieuw een lage betrokkenheid.

Dit doet zich vooral voor in situaties waarin kleuters in (grote) groep worden uitgenodigd om (geforceerde) gesprekken te voeren. Dit gaat concreet over kleuters in de klasomgeving, vooral als er sprake is van een diverse groep kinderen met verschillende achtergronden en taalniveaus, maar binnen deze groep zijn er nog verschillende subgroepen waar het het meest merkbaar is, namelijk meertalige kinderen, kinderen met een algemene lage betrokkenheid, kinderen met een achterstand op hun taalontwikkeling en onzekere kinderen.

Concreet in de klaspraktijk stel ik vast dat 4 van 12 kleuters meertalig zijn. Hun betrokkenheid bij gesprekken lager is dan gemiddeld in de klas. Het kost hun duidelijk meer energie om een gesprek te volgen, waardoor ze ook sneller afhaken. Dit komt voor tijdens klassikale taalactiviteiten waarbij de kleuters worden uitgenodigd om samen te praten.

Als kleuters moeite hebben om mee te doen in gesprekken, haken ze sneller af. Hun lage betrokkenheid bij het talige klasgebeuren kan hun taalvaardigheid vertragen. En een vertraagde taalvaardigheid kan ook effect hebben op de prestaties in schoolvakken op latere leeftijd.

Aan de hand van Visual Thinking Strategies (VTS) zal ik gesprekken voeren en analyseren om de betrokkenheid en taalontwikkeling van de kleuters te bevorderen. Dit doe ik door VTS actief in te zetten en te observeren. Ik zal specifiek aandacht besteden aan meertalige kinderen, kleuters met een beperkte woordenschat en kinderen met een lage betrokkenheid. Door middel van gestructureerde interventies onderzoek ik hoe VTS kan helpen om gesprekken toegankelijker en interessanter te maken voor alle kinderen. Daarnaast onderzoek ik hoe deze strategieën bijdragen aan het overbruggen van taalbarrières en het stimuleren van actieve deelname.

1.2 Onderzoeksdoel

Met mijn praktijkgericht onderzoek wil ik graag inzetten op de taalontwikkeling van alle kleuters door middel van beeldbeschouwing van kunst in kleine groepen tijdens mijn uitgroei stage in de tweede kleuterklas. Ik kies voor beelden omdat er geen talige drempels zijn bij de visuele prikkeling en de verwondering die beelden bieden.

Door gesprekken te voeren rond beeldbeschouwing, wil ik onderzoeken hoe ik de betrokkenheid van de kleuters kan verhogen, vooral omdat ik heb ervaren dat deze tijdens de kringgesprekken vrij laag is. Daarnaast wil ik ook graag nagaan hoe meertalige kinderen, die soms moeite hebben om zich in een gesprek te mengen, beter ondersteund kunnen worden in hun taalontwikkeling.

Ik zal mij richten op strategieën om gesprekken te vormen, leiden en verdiepen, waarbij ik rekening houd met de diversiteit in taalvaardigheid binnen de klas. Op die manier hoop ik de leerkrachten te ondersteunen in de uitdaging om alle kleuters, ongeacht hun achtergrond, actief te laten deelnemen aan gesprekken. Het doel is om door middel van beeldbeschouwing een omgeving te creëren waarin kinderen op een betrokken, plezierige en veilige manier hun taalvaardigheden kunnen ontwikkelen.

1.3 Centrale onderzoeksvraag met deelvragen

Hoe kan je de beschouwing van beelden (beelden van een kunstenaar, van de leerkracht, van de kleuters) vormgeven met Visual Thinking Strategies, zodat de kleuters van de tweede kleuterklas in basisschool De Kleine Toekan komen tot diepgaande gesprekken rekening houdend met de diversiteit binnen de klas?

	Lkr van het 2 ^{de} kleuterklas Lkr van een kleuterklas	Beschouwing van kunstwerken - Kunstenaars - Kleuters zelf - Leerkracht			2 ^{de} kleuterklas Oudste kleuters Kleuters		
Hoe kan	De leerkracht	Beschouwing van beelden	Vormgeven met	VTS	Zodat de kleuters	Komen tot diepgaande gesprekken	Rekening houdend met diversiteit?
	Wij als school Vlaanderen	Beschouwing			Kinderen		

Deelvraag 1) Welke soorten beelden zijn geschikt om een kwaliteitsvol beschouwend gesprek met kleuters te voeren, en hoe dragen deze bij aan hun kunstbeschouwing?

- *Hier onderzoek ik het type beelden dat bruikbaar is in beschouwende gesprekken, zoals werken van verschillende kunstenaars, beelden van de leerkracht, en creaties van kleuters zelf. Daarnaast onderzoek ik het resultaat (hoge of lage betrokkenheid/ taal per beeld?)*

Deelvraag 2) Wat zijn Visual Thinking Strategies (VTS), en hoe kunnen deze strategieën effectief worden toegepast in gesprekken over kunst met kleuters?

- *Deze vraag richt zich op het verkennen van de VTS-methodiek en de specifieke manieren waarop deze de beschouwende vaardigheden van kleuters kan stimuleren.*

Deelvraag 3) Hoe kan ik als leerkracht een stimulerende en inclusieve omgeving creëren waarin beelden en VTS-gespreksvoering ondersteunen, rekening houdend met de diversiteit binnen de kleutergroep?

- *Hier verdiep ik mij in de praktische inrichting van de omgeving en hoe ik met VTS en beeldmateriaal kan inspelen op taalverschillen en andere diversiteitsaspecten binnen de groep.*

2. Plannen

Dit overzicht bevat enkel de uitgevoerde activiteiten.

Deelvraag	onderzoeksmethode	Oktober	November	December	Januari	Februari	Maart	April	Mei
Deelvraag 1: Welke soorten beelden zijn geschikt om een kwaliteitsvol beschouwend gesprek met kleuters te voeren, en hoe dragen deze bij aan hun kunstbeschouwing?	Bestuderen tekstbronnen								
	Bezoeken tentoonstelling 'As it (n)ever was'								
Deelvraag 2: Wat zijn Visual Thinking Strategies (VTS), en hoe kunnen deze strategieën effectief worden toegepast in gesprekken over kunst met kleuters?	Bestuderen: tekstbronnen								
	Interview over VTS + deelnamen aan VTS gesprekken								
Deelvraag 3: Hoe kan ik als leerkracht een stimulerende en inclusieve omgeving creëren waarin beelden en VTS-gespreksvoering ondersteunen, rekening houdend met de diversiteit binnen de kleutergroep?	Bestuderen: tekstbronnen								

	Interviews met verschillende musea								
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

3. Data verzamelen en analyseren

Deelvraag van onderzoek	Geplande onderzoeksactiviteit (nummeren per deelvraag)	→ Reflectie op dataverzameling → Wat besluit ik uit deze dataverzameling? → Wat is belangrijk voor het verdere onderzoek? Moet ik aanpassingen doen aan mijn planning/ onderzoek? Wat is mijn volgende stap? → Wat neem ik uit deze dataverzameling mee naar mijn ontwerp = ontwerpeisen? → Welke opgedane informatie en ervaring kan ik zeker gebruiken bij het formuleren van een antwoord op mijn deelvraag?
Deelvraag 1: Welke soorten beelden zijn geschikt om een kwaliteitsvol beschouwend gesprek met kleuters te voeren, en hoe dragen deze bij aan hun kunstbeschuwing?	Type beelden voor gespreksvoering + waar een beeld aan moet voldoen: - Bezoek c-mine Genk voor de werken van Athos Burez → C-mine. (2025, november). Bezoek aan tentoonstelling van Athos Burez [Museumbezoek]. Genk, België. - Website Athos Burez → Athos Burez. (n.d.). https://athosburez.com/ - Interview professional VTS (Ellie van den Bomen) → VTS Nederland → Van den Bomen, E. (2025, 10 maart). Persoonlijke communicatie [Online interview]. VTS Nederland.	Vertrekkend vanuit kunstenaars - Athos Burez (foto's) → Tentoonstelling bezichtigen van Athos Burez in Genk, genaamd 'As it (n)ever was'. Vertrekkend vanuit de kleuters - Zelf fotograferen - Zelf kunst maken - Hoe pak je dat aan: didactiek beeld Vertrekkend vanuit de leerkracht: - Tekeningen maken - Kunstwerk krantenknipsels Wat neem ik mee uit interview met professional in VTS: Waar moet een beeld aan voldoen:

		- Duidelijke afbeelding met voldoende prikkels, maar ook niet te veel elementen. - In de afbeelding moet ook een element uit de leefwereld van de kleuter komen om ze te prikkelen. - Liefst een beeld waar mensen (kinderen) of dieren in voorkomen.
	Welke beelden gebruikt de leerkracht van stageklas en wat is het effect ervan? Beginsituatie in kaart? - Interview mentor (21 februari 2025) - Luyten, L. (2025, 21 februari). Persoonlijke communicatie [Interview over gespreksaanpak met kleuters].	Wat neem ik mee uit interview mentor: - De mentor gebruikt al prentenboekjes en vertelplaten om een gesprek te voeren. - Mentor van de stageklas gebruikt tijdens gespreksvoering enorm veel gebaren. Daarnaast gebruikt ze ook visueel materiaal om een belangrijk element (bv. Uit een boekje) uit te beelden en te tonen.
	Hoe dragen ze bij bij de kunstbeschouwing van kinderen? - Schriftelijke bronnen - Roozen, I. (2009). In gesprek met het beeld en met elkaar. 123lesidee https://123lesidee.nl/files/In_20gesprek_20met_20het_20beeld.pdf - Van den Broek, P., & Leseman, P. (2010). Taalontwikkeling bij jonge kinderen. Utrecht: Sardes. - Acties (vanaf 17 maart) We bekijken per beeld wat de resultaten zijn van de verschillende beelden (van kunstenaar, leerkracht en kleuters zelf) en hoe ze bijdragen aan de ontwikkeling (hoge betrokkenheid/ taalontwikkeling)	Wat neem ik mee uit de schriftelijke bron: - De kleuters leren goed luisteren, kijken, communiceren met elkaar en interpreteren. Daarnaast leren ze ook eigen gevoelens, gedachten, en eigen mening onder woorden brengen.
	Antwoord op de deelvraag: Welke soorten beelden zijn geschikt om een kwaliteitsvol beschouwend gesprek met kleuters te voeren, en hoe dragen deze bij aan hun kunstbeschouwing?	

Een kwaliteitsvol beschouwend gesprek met kleuters vereist zorgvuldig geselecteerde beelden die zowel hun verbeelding als hun communicatieve vaardigheden stimuleren. Verschillende soorten beelden kunnen bijdragen aan een diepgaand gesprek, afhankelijk van de context waarin ze worden aangeboden. Zowel het werken met beelden van kunstenaars als het creëren van eigen beelden door kleuters zelf speelt een belangrijke rol in de kunstbeschouwing.

Vertrekken vanuit kunstenaars

Een interessante manier om een beschouwend gesprek te voeren met kleuters, is vertrekken vanuit bestaande kunstwerken. De foto's van Athos Burez zijn hier een goed voorbeeld van. Zijn werk bevat vaak intrigerende composities met verrassende perspectieven en een combinatie van realistische en surrealistische elementen.

Burez' beelden kunnen een gestructureerd gesprek ondersteunen doordat ze herkenbare elementen bevatten die kunnen aansluiten bij de leefwereld van de kleuters. Dit sluit aan bij de bevindingen uit het interview met Ellie van den Bomen van VTS Nederland, waarin werd benadrukt dat een beeld duidelijke elementen moet bevatten zonder te overweldigend te zijn. Daarnaast is het belangrijk dat er een link is met de belevingswereld van de kleuter en dat is er bij voorkeur dieren of mensen in voorkomen om identificatie en interactie te bevorderen.

Vertrekken vanuit de leerkracht

Een andere interessante invalshoek voor het voeren van beschouwende, kunstzinnige gesprekken met kleuters is het gebruik van kunstwerken die door de leerkracht zelf zijn gemaakt. Deze kunnen variëren van digitale illustraties en tekeningen tot collages met krantenknipsels of gemengde technieken. Doordat de leerkracht bewust beeldmateriaal creëert met oog voor de interesses en leefwereld van de kleuters, ontstaat er een unieke kans om in te spelen op de betrokkenheid en het taalgebruik van kleuters te stimuleren.

In tegenstelling tot sommige kunstwerken van professionele kunstenaars, kunnen leerkrachtgemaakte beelden doelgericht eenvoudiger, concreter en herkenbaarder worden vormgegeven. Denk aan een digitale tekening van een bloemenweide (thema bloemen), een collage rond een feestdag, ... Deze herkenbare elementen creëren geeft een gevoel van veiligheid en herkenning, wat essentieel is om jonge kinderen uit te nodigen tot participatie. Bovendien kan de leerkracht in het beeld subtiele elementen verwerken die aansluiten bij actuele gebeurtenissen, interesses binnen de klas of thematische aspecten, wat de relevantie verhoogt.

Vertrekkend vanuit de kleuter

Naast het analyseren van bestaande kunstwerken is het ook waardevol om kleuters zelf beelden te laten creëren om nadien te beschouwen. Dit kan door hen zelf te laten fotograferen of kunstwerken te laten maken. Dit sluit aan bij de

didactiek van beeld, waarbij de nadruk ligt op het stimuleren van creativiteit, expressie en reflectie. Wanneer kleuters zelf beelden maken, ontwikkelen ze niet alleen technische vaardigheden, maar leren ze ook bewust kijken naar hun omgeving. Dit draagt bij aan hun kunstbeschouwing, omdat ze actief nadenken over de compositie, kleurgebruik en de betekenis achter hun kunstwerk.

Door eigen beelden te gebruiken in een beschouwend gesprek, krijgen kleuters de kans om hun eigen werk te vergelijken met dat van anderen, waardoor ze leren interpreteren en communiceren. Dit proces versterkt hun vermogen om gevoelens en gedachten onder woorden te brengen (*Roozen & Stichting leerplanontwikkeling (SLO), 2009*).

Door zelf kunst te maken, te beschouwen en hierover te praten, ontwikkelen kleuters een eigen mening en leren ze respectvol omgaan met de ideeën van anderen.

Didactische aanpak en visuele ondersteuning

Een effectieve manier om een beschouwend gesprek te structureren, is door gebruik te maken van didactische strategieën die aansluiten bij de ontwikkelingsfasen van kleuters. Uit het interview met de mentor blijkt dat prentenboeken en vertelplaten al wel succesvol worden ingezet om gesprekken te stimuleren. Daarnaast maakt de mentor gebruik van gebaren en visuele materialen om belangrijke elementen extra te benadrukken. Dit helpt de kleuters om verbanden te leggen en beter te begrijpen waarover het gesprek gaat (*Van den Broek & Leseman, 2010*).

Visueel materiaal is cruciaal, omdat kleuters nog sterk afhankelijk zijn van beeldend materiaal om hun gedachten te structureren. Door beelden te kiezen die een herkenbare context bieden, zoals een situatie uit hun eigen leven, worden ze sneller betrokken bij het gesprek. Dit bevestigt Ellie van den Bomen in het interview, waarin werd aangegeven dat beelden niet te complex mogen zijn, maar wel voldoende prikkels moeten bevatten om nieuwsgierigheid op te wekken.

Conclusie

Om een kwaliteitsvol beschouwend gesprek te voeren met kleuters, is het essentieel om beelden te kiezen die duidelijk, herkenbaar en stimulerend zijn. Beelden van kunstenaars zoals Athos Burez, maar ook van de leerkracht zelf kunnen kleuters uitdagen om te observeren en te interpreteren, terwijl eigen creaties hen helpen om actief na te denken over beeldende aspecten en betekenis, maar ook om te reflecteren op hun eigen maakproces, zoals de gekozen kleuren, materialen en werkwijze. Daarnaast is het belangrijk om didactische strategieën te gebruiken, zoals visuele ondersteuning, gebaren en het aanduiden van de elementen waarover wordt gesproken. Op die manier ontwikkelen kleuters niet alleen hun kunstbeschouwing, maar ook hun sociale en communicatieve vaardigheden.

Deelvraag 2: Wat zijn Visual Thinking Strategies (VTS), en hoe kunnen deze strategieën effectief worden toegepast in gesprekken over kunst met kleuters?	Wat is VTS? - Visuele bronnen (yt): - USU Arts Access. (2018, October 8). Visual Thinking Strategies [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=QAFWTAqfN5g - Museum of Fine Arts, Boston. (2013, March 22). Visual thinking Strategies and MFA school partnerships [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=mKb4uuRAYmM - WAT IS VTS? — VTS Nederland. (n.d.). VTS Nederland. https://www.vtsnederland.org/watisvts-1 - Boek van Philip Yenawine: - Yenawine, P. (2013a). Visual Thinking Strategies: Using Art to Deepen Learning Across School Disciplines. Harvard Education Press. - Schriftelijke bron (website): - <i>Geschiedenis</i> — VTS Nederland. (n.d.). VTS Nederland. https://www.vtsnederland.org/geschiedenis - Actie (3 en 6 maart): - Ik ga deelnemen aan een oefensessie rond VTS van VTS Nederland. Daarin wordt ook uitgelegd wat VTS is.	Wat neem ik hieruit mee uit de visuele bronnen: - Je vertrekt vanuit het kind. Het kind vertelt wat hij/ zij ziet en vandaaruit start je een gesprek door aan te vullen met vragen. Bijvoorbeeld: kind: 'ik zie een mamahondje'. Leerkracht: 'Wat zie je dat je zegt dat dat een mamahond is?' - Het is een manier om naar beeldende kunst te kijken met kinderen. - Het is een laagdrempelige manier om samen over kunst te praten. - 3 typerende vragen: - Wat gebeurt er in deze foto? - Wat zie je dat maakt dat je dat denkt? - Wat kunnen we nog meer vinden? Vanuit het boek VTS van Philip Yenawine: - 'VTS is een methode om aan de hand van kunst op een toegankelijke en stapsgewijze manier aan deze denkstrategieën (kritisch denken, taalvaardigheid en geletterdheid) te werken.' (Yenawine, 2013b) - 'VTS gebruikt kunst om visuele geletterdheid, nadenken en communicatieve vaardigheden- luisteren naar anderen en zichzelf
--	--	---

		uitdrukken- te onderwijzen' (Yenawine, 2013b) - De cognitieve groei van leerlingen wordt gestimuleerd door: • Kijken naar kunst met toenemende complexiteit • Beantwoorden van vragen die passen bij de ontwikkelingsfase • Deelnemen aan groepsdiscussies met klasgenoten, begeleid door de leerkracht Vanuit deelname uitleg VTS vanuit VTS Nederland: - Wat houdt een VTS-gesprek in: • Specifieke en open vragen • Manier van kijken naar kunst • Een vast patroon • Open houding • Niet oordelend • Stimuleren van dialogisch onderzoek • Parafraseren Vanuit website: - VTS is ontwikkeld in de jaren '90 door Philip Yenawine, voormalig directeur educatie bij het Museum of Modern Art (MoMA) in New York en Abigail Housen, cognitief psycholoog en onderzoeker aan de
--	--	---

		universiteit van Harvard. De aanleiding was de vaststelling dat bezoekers van het museum vrijwel niets onthouden van de rondleiding in het museum. Yenawine en Housen zochten samen naar een manier waarbij mensen meer onthouden van het museumbezoek.
	Waarom VTS? - Visuele bronnen (yt) - USU Arts Access. (2018, October 8). Visual Thinking Strategies [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=QAFWTAqfN5g - Museum of Fine Arts, Boston. (2013, March 22). Visual thinking Strategies and MFA school partnerships [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=mKb4uuRAymM - Schriftelijke bronnen (boek van Philip Yenawine) - Yenawine, P. (2013a). Visual Thinking Strategies: Using Art to Deepen Learning Across School Disciplines. Harvard Education Press. - Interview Ellie van den Bomen (VTS Nederland) - Van den Bomen, E. (2024, 10 maart). Persoonlijke communicatie [Online interview]. VTS Nederland.	Wat neem ik hieruit mee uit de visuele bronnen: - Het leert kleuters meer oplettend te zijn voor details en laat hun ideeën groeien/ blik verruimen. Het leert hun ook om dingen in vraag te stellen, om hun <u>taal te ontwikkelen</u>, maar stimuleert ook de ontwikkeling van zinsstructuur en woordenschat, omdat je als leerkracht door te parafraseren de zin uitbreidt en nieuwe woorden aanreikt. Je geeft dus een voorbeeld en op hetzelfde moment bekrachtigt je hun antwoord. - Het warmt kinderen op om kritische denkers te worden. (Museum of Fine Arts, Boston, 2013) - De kleuters leren hier ook om te luisteren naar elkaar. - VTS zorgt ervoor dat de rol van de leerkracht verandert. Het gaat van spreker naar eerder bemiddelaar/ iemand die kennis aanreikt. VTS biedt kansen waarbij de leerkracht eerder op de achtergrond blijft en de

		leerlingen meer kansen krijgen op te praten en zelf na te denken over kunst. Wat neem ik mee uit het boek van Philip Yenawine: - De kinderen leren reflecteren op wat ze zien. Daarbij leren ze luisteren naar elkaar en tenslotte leren ze samen interpreteren. Ze leren zich ook openstellen voor meningen en opvattingen van anderen en daarbij kritisch nadenken, hetgeen een 21^e eeuw competentie is. - In 1990 ontwikkelde Philip Yenawine deze leermethode met open vragen over kunst. Hij was hoofd van het museum of Modern Art in New York (samen met Abigail Housen). Hij doelde erop om bezoekers op een andere manier in contact te brengen met kunst, om meer <u>betrokkenheid</u> en betekenis te creëren en van hieruit werd dit doorgetrokken naar het onderwijs. - Interessant voor mijn onderzoek want ik wil werken aan strategieën om de betrokkenheid te verhogen! - Door middel van VTS ga je parafraseren. Je giet datgene wat de kleuters zeggen in een eigen zin. Bijvoorbeeld: Kind: 'Ik zie het hond'. Leerkracht: 'Ah, jij ziet de hond'.
--	--	--

		- Op die manier werk je aan de taalontwikkeling. Je helpt de grammatica te verbeteren en woordenschat te vergroten. <u>(Meertalige kleuters ondersteunen rekening houdend met inclusie)</u> - Je geeft ze het gevoel dat ze gehoord worden en een gelijkwaardige gesprekspartner zijn. - Gevoel van waardering = een vitaal aspect van hun leervermogen. - Door parafraseren hoort iedereen in heel de groep de opmerking; ook in grote klassen waar sommige kinderen iets stiller praten. - Door VTS kan de leerkracht de denkprocessen van het kind beter volgen. - De leerlingen leren door VTS en hun eigen proces te laten doorlopen ook hoe kennis wordt gecreëerd. Wat ik meeneem uit het interview (Ellie van den Bomen): - Volgens Ellie van den Bomen (persoonlijke communicatie, 10 maart 2024) helpt VTS om kinderen bewust en nauwkeurig te leren kijken en hun observaties onder woorden te brengen. Ze leren kritisch denken, argumenten formuleren en oordelen uitstellen. In plaats van direct te zeggen dat een
--	--	---

		man lui op bed ligt, kunnen ze bijvoorbeeld verwoorden dat hij rust. Dit proces moedigt hen aan om open te staan voor andere perspectieven, van mening te durven veranderen en respect te tonen voor elkaars visie. - Daarnaast bevordert VTS de verbinding binnen de groep en creëert het een veilige sfeer waarin kinderen zich vrij voelen om hun gedachten en ideeën te delen. Het stimuleert ook de taalontwikkeling, met name de mondelinge taalvaardigheid, doordat kinderen nieuwe woorden oppikken van zowel hun klasgenoten als de leerkracht. Bovendien draagt deze aanpak bij aan hun sociaal-emotionele ontwikkeling, doordat ze leren luisteren, reageren en met elkaar in gesprek gaan.
	Hoe kan ik VTS inzetten in gesprekken met kleuters? - Schriftelijke bronnen - LKCA. (2024, July 29). Visual Thinking Strategies: vertel maar wat je ziet - LKCA. https://www.lkca.nl/artikel/visual-thinking-strategies-vertel-maar-wat-je-ziet/ - Yenawine, P. (2013a). Visual Thinking Strategies: Using Art to Deepen Learning Across School Disciplines. Harvard Education Press. - Interview Ellie Van den Bomen (VTS Nederland) - Van den Bomen, E. (2025, 10 maart). Persoonlijke communicatie [Online interview]. VTS Nederland.	Wat neem ik mee uit het artikel: - Proces VTS: 1) Kinderen vertellen vrij wat ze zien en de leerkracht stelt hier verder vragen over. 2) De leerkracht duidt punten aan op het beeldend werk. 3) Parafraseren: de leerkracht herhaalt wat het kind zegt in 'volwassen taal'. 4) Linken leggen tussen elkaar.

	- Online-gesprek met VTS Nederland (3 maart) - Actie in de klas Ik ga VTS in de kleuterklas actief inzetten en uitproberen tijdens verschillende activiteiten waarbij we een kunstwerk waarnemen: → Thema kunst (week 1), in de les beeld: bespreking van de zonnebloemen van Van Gogh (waarneming werk van kunstenaar) → Thema kunst (week 1), in de les beeld: bespreking van een zelfportret van Rubens (waarneming werk van kunstenaar) → Thema kunst (week 2), in de les media: bespreking van foto's van Athos Burez en kleuters zelf (waarneming van werk kunstenaar en kleuters) → Thema Pasen (week 3), in de les beeld: bespreking van bewegende praatplaat van de leerkracht (waarneming van werk van leerkracht) → Thema bloemen (week 5), in les beeld: bespreking van kunstwerk van Banksy (waarneming werk van kunstenaar) AANGEPAST OP BASIS VAN BEVINDINGEN UIT VORIGE ACTIES	Wat neem ik mee uit het boek van Philip Yenawine: - Afsluiting van een VTS-gesprek: best eindigen met eventueel een korte samenvatting en een groeigericht compliment bv. 'Ik vond het leuk om te zien hoeveel dat jullie wisten over dit kunstwerk! Jullie noemden zelfs dingen op die ik nog niet gezien heb.' - Wat voor beelden kies je? Kies beelden die interesse oproepen bij de kinderen. Wat ik meeneem uit het interview: (Bronvermelding: van den Bomen, E. (2025, 10 maart). Persoonlijke communicatie [Online interview]. VTS Nederland.) - Volgens Ellie van den Bomen (persoonlijke communicatie, 10 maart 2024) is het belangrijk om bij VTS-gesprekken enkele basisprincipes te hanteren. Zo moet de leerkracht zich beperken tot de drie kernvragen rond VTS en openstaan voor de meningen van kleuters, bijvoorbeeld wanneer een kleuter opmerkt dat een kamer rommelig is. Daarnaast is het essentieel om elke opmerking te parafraseren, zodat kinderen zich gehoord voelen en het gesprek verdiept wordt. Ook de tijdsduur
--	---	---

		speelt een rol; volgens Van den Bomen mag een VTS-gesprek niet te lang duren en moet het tussen de 5 en 20 minuten blijven (persoonlijke communicatie, 10 maart 2025). Dit neem ik mee uit het gesprek rond VTS Nederland: - Eerst heet je iedereen welkom en creëer je een fijne sfeer, dan vraag je de mensen (kleuters) om in stilte naar het werk te kijken. - Je stelt een vraag 'Wat gebeurt er in het kunstwerk?' - Iemand reageert (om de beurt). - Je parafraseert: 'ah, je ziet ...' - Je zegt 'Wat kunnen we nog meer ontdekken in het kunstwerk?' - Iemand reageert. - Je koppelt terug 'Jij zegt dus dat je ... ziet.' - Je sluit af met een compliment en een dank je wel. Actie in de klas: - We voeren VTS uit in de kleuterklas aan de hand van beeldende kunst.
	Visual Thinking Strategies (VTS): Een toegankelijke manier om met kinderen kunst te beschouwen Visual Thinking Strategies (VTS) is een didactische methode die kunst gebruikt om denkvaardigheden, visuele geletterdheid en communicatieve vaardigheden bij kinderen te stimuleren. Deze methode, ontwikkeld door Philip	

Yenawine en Abigail Housen in de jaren '90 aan de Harvard University, werd oorspronkelijk ontworpen om museumbezoekers actiever te betrekken bij kunstwerken. Uit onderzoek van Housen bleek dat bezoekers vaak onrustwekkend weinig onthielden van een rondleiding, waardoor Yenawine en Housen op zoek gingen naar een effectievere manier om kunst te benaderen (*Geschiedenis — VTS Nederland, n.d.-c*).

VTS is een gestructureerde methode die leerkrachten kan helpen om met kinderen op een laagdrempelige en open manier over kunst in gesprek te gaan. De focus tijdens deze gesprekken ligt op het kijken, interpreteren en verwoorden van wat kinderen waarnemen, zonder dat er een juist of fout antwoord is. Het vertrekpunt binnen VTS is altijd het kind zelf: het kind benoemt wat het ziet, waarna de leerkracht het gesprek stimuleert met verdiepende vragen. Een voorbeeld hiervan is, wanneer het kind zegt: 'Ik zie een mamahond op het kunstwerk,' dat de leerkracht hierop verder bouwt door te vragen: 'Wat zie je dat je zegt dat dit een mamahond is?' Dit zorgt ervoor dat kinderen niet alleen beschrijven wat ze zien, maar ook leren redeneren en onderbouwen waarom ze tot een bepaalde conclusie komen (*VTS Nederland, z.d.*).

Een VTS- gesprek wordt ondersteund door drie kernvragen:

1. Wat gebeurt er in deze foto?
2. Wat zie je dat maakt dat je dat zegt?
3. Wat kunnen we nog meer ontdekken?

Deze vragen moedigen kinderen aan om aandachtiger te kijken en verbanden te leggen, wat hun analytische en communicatieve vaardigheden versterkt (*Yenawine, 2013c*).

De didactische waarde van Visual Thinking Strategies (waarom)

Visual Thinking Strategies (VTS) draagt bij aan de cognitieve ontwikkeling, de taalontwikkeling en sociaal-emotionele ontwikkeling van jonge kinderen. Door in gesprek te gaan over kunst ontwikkelen kleuters niet alleen hun observatievaardigheden en kritisch denken, maar ook hun taalvaardigheid, luistervaardigheid en sociale interactie. Daarnaast verandert de rol van de leerkracht van kennisoverdrager naar begeleider, waardoor kinderen meer autonomie krijgen in hun leerproces.

Stimuleren van kritisch denken en observeren

Tijdens VTS-gesprekken ontwikkelen kinderen de vaardigheid van kritisch denken. Door aandachtiger te kijken naar details in kunstwerken, leren kinderen hun blik te verruimen en bewuster waar te nemen. Dit leert kinderen om niet alleen feiten te benoemen, maar ook redeneringen te formuleren en verbanden te leggen tussen wat ze zien en wat ze denken (*Museum of Fine Arts, Boston, 2013*). Ellie van den Bomen (persoonlijke communicatie, 10 maart 2025) benadrukt dat VTS kinderen helpt om bewuster en nauwkeuriger te leren kijken en hun observaties onder woorden te brengen. In plaats

van een snelle conclusie te trekken, leren ze oordelen uitstellen, argumenten onderbouwen en openstaan voor verschillende perspectieven.

Daarnaast is VTS een methode die kinderen voorbereidt op de 21^e-eeuwse vaardigheden, zoals kritisch nadenken en creatief oplossend vermogen. Yenawine (2013 e) geeft aan dat kinderen leren reflecteren, luisteren naar elkaar en samen leren interpreteren, wat hen dan weer helpt om zich open te stellen voor diverse meningen en visies.

Taalontwikkeling en inclusie

Een belangrijk aspect van VTS is de impact op de taalontwikkeling. Kleuters breiden hun woordenschat uit, ontwikkelen hun zinsbouw en leren hun gedachten gestructureerd onder woorden te brengen. De taalontwikkeling wordt niet alleen bevorderd door het actief deelnemen aan het gesprek, maar ook door de techniek van parafraseren. De leerkracht of begeleider herhaalt of herformuleert wat het kind zegt, waardoor het kind zich gehoord voelt en tegelijkertijd correcte taalmodellen aangeboden krijgt. Bijvoorbeeld wanneer het kind zegt 'Ik zie het hond,' dan kan de leerkracht reageren met: 'Jij vertelt mij dat je de hond ziet op het kunstwerk.' Op die manier helpt VTS om de grammatica te verbeteren en ondersteunt het ook de minder taalvaardige kleuters (Yenawine, 2013 e).

Van den Bomen (persoonlijke communicatie, 10 maart 2025) wijst erop dat VTS bijdraagt aan een veilige groepsdynamiek. Kinderen voelen zich gewaardeerd en serieus genomen als gesprekspartner, wat hun zelfvertrouwen versterkt en hun leervermogen positief beïnvloedt. Het horen van de gedachten van anderen, maar ook eigen gedachten, helpt hun om actief deel te nemen aan groepsgesprekken, zelfs in grotere klassen waar sommige kinderen stiller zijn.

Sociale en emotionele ontwikkeling

VTS bevordert naast de cognitieve vaardigheden ook de sociale en emotionele groei van de kinderen. Het leert hun luisteren naar elkaar, geduldig te wachten op hun beurt en respectvol om te gaan met verschillende standpunten. Daarnaast ontdekken de kinderen dat er meerdere interpretaties mogelijk zijn en leren ze zich open te stellen voor nieuwe ideeën, wat bijdraagt aan hun empathisch vermogen (Yenawine, 2013 e).

Van den Bomen (persoonlijke communicatie, 10 maart 2025) geeft aan dat VTS een gevoel van verbondenheid binnen een groep creëert. Kinderen voelen zich veilig om hun mening en ideeën te delen en worden gestimuleerd om elkaars ideeën verder uit te werken.

De veranderde rol als leerkracht

Een ander aspect dat VTS typeert, is de verschuiving van de rol van de leerkracht. In plaats van de traditionele rol als kennisoverdrager, wordt de leerkracht een bemiddelaar ofwel begeleider die de dialoog faciliteert en kinderen stimuleert om zelf na te denken. De leerkracht stelt de typerende, open vragen, parafraseert en begeleidt het gesprek zonder direct antwoorden te geven. Hierdoor worden kinderen actieve deelnemers in hun leerproces en nemen ze verantwoordelijkheid voor hun eigen denken (*VTS Nederland, z.d.*).

Volgens Yenawine (2013b) helpt VTS niet alleen de kinderen, maar ook de leerkracht om beter inzicht te krijgen in de denkprocessen van leerlingen. Door aandachtig te luisteren naar de interpretaties van kinderen, kan de leerkracht beter inspelen op hun behoeften en hen ondersteunen in hun cognitieve ontwikkeling.

Verdieping: hoe zet ik VTS effectief in bij kleuters?

In aanvulling op eerder besproken structuur van een VTS-gesprek, ga ik in dit onderdeel dieper in op de praktische uitvoering van VTS binnen de kleuterklas. Hierbij richt ik mij op concrete strategieën die de betrokkenheid van de kleuters verhogen en de didactische voordelen die deze methode biedt.

Een geslaagd VTS-gesprek begint bij een sfeer waarin kleuters zich vrij voelen om gedachten te delen. Om zo'n fijne sfeer te creëren is het belangrijk om positieve bevestiging te geven door middel van non-verbale signalen (zoals knikken) en het herhalen van uitspraken van kinderen. Daarnaast is het kiezen voor een laagdrempelige toegang belangrijk. Kies hiervoor best kunstwerken die aansluiten bij de belevingswereld van de kinderen en gebruik een rustige plek in de klas om afleiding te minimaliseren (*Yenawine, 2013a*).

Opbouw van een VTS-gesprek

Voordat het gesprek start, is het belangrijk om een fijne sfeer te scheppen waarin kinderen zich vrij voelen om hun gedachten te delen. Dit gebeurt door iedereen eerst welkom te heten en de verwachtingen te verduidelijken, zoals naar elkaar luisteren. Nadien nodig je de kinderen uit om in stilte naar het kunstwerk te kijken, zodat ze zich concentreren op wat ze zien (*Van den Bomen, persoonlijke communicatie, 10 maart 2025*).

- Eerste vraag

Het gesprek begint met de vraag: **'Wat gebeurt er in dit kunstwerk?'** Deze vraag moedigt kinderen aan om vrij te vertellen wat ze zien, zonder dat er een 'goed' of 'fout' antwoord bestaat (*LKCA, 2024*).

- Parafraseren

	De kleuter vertelt wat hij ziet en de begeleider of leerkracht parafraseert dit. Alles wat een kind zegt, wordt herhaald en soms aangevuld in correcte en uitgebreidere taalvorm. Dit helpt bij de taalontwikkeling en zorgt ervoor dat alle kinderen het antwoord horen (Yenawine, 2013a). - Gerichtte verdere vragen Naast de eerste open vraag, worden er nog twee belangrijke VTS-vragen gesteld, namelijk ‘wat zie je dat maakt dat je dat zegt?’ en ‘wat kunnen we nog meer ontdekken?’ Deze vragen helpen kinderen om argumenten te formuleren en verder te kijken dan hun eerste indruk. - Afsluiting Een VTS-gesprek wordt afgesloten met een korte samenvatting van wat er besproken is en een groeigericht compliment, zoals <i>‘Ik vond het geweldig om te zien hoeveel jullie ontdekten in dit kunstwerk! Jullie hebben dingen opgemerkt die ik nog niet had gezien.’</i> Dit motiveert kinderen kritisch te blijven kijken en waardeert hun bijdrage aan het gesprek (Yenawine, 2013a).	
Deelvraag 3: Hoe kan ik als leerkracht een stimulerende en inclusieve omgeving creëren waarin beelden en VTS-gespreksvoering ondersteunen, rekening houdend met de diversiteit binnen de kleutergroep?	Diversiteit binnen een gespreksvoering? - Interview met mentor (21 februari) Luyten, L. (2025, 21 februari). Persoonlijke communicatie [Interview over gespreksaanpak met kleuters]. - Schriftelijke bronnen?	Dit neem ik mee uit interview met de mentor: - De mentor geeft aan dat er meerdere meertalige kleuters in de klas zijn van wie enkelen die minder taalvaardig zijn in vergelijking met de rest. De mentor geeft aan dat ze tijdens gespreksvoering alles uitbeeldt, in kleine groepjes op voorhand werkt, voorleest en verwoordt en heterogene groepjes maakt. ➔ Dit werkt effectief geeft de mentor aan.
	Hoe kan ik inspelen op diversiteit binnen gesprekken? - Schriftelijke bronnen	Dit neem ik mee uit het artikel: - Kleuters leren beter Nederlands doormiddel van ‘echte’/ authentieke gesprekken dan schoolse

	- Frijns, C. (2017). 'Echte' gesprekken helpen anderstalige kleuters. Klasse. https://www.klasse.be/111396/anderstalige-kleuters-leren-mee-met-echte-gesprekken/ - Interview via mail aan verschillende musea (4-15 februari) - Museum van schone kunsten Brussel/ Antwerpen - Interview Ellie van den Bomen (VTS Nederland) - Van den Bomen, E. (2025, 10 maart). Persoonlijke communicatie [Online interview]. VTS Nederland.	gesprekken. Bij schoolse gesprekken stelt de leraar een vraag en moet het kind daar het juiste antwoord op geven, en geen ander. Bij authentieke/ echte gesprekken zorgt de leraar juist voor veel eigen inbreng en ideeën van de kinderen komen. Dit zorgt er tevens voor dat de betrokkenheid hoger is. De leerkracht stelt vooral open vragen waar niet altijd een goed/ fout antwoord op is. → Grootste taalvaardigheids groei - Door de kleuters veel inbreng te geven, zien ze zichzelf ook meer als een volwaardig gesprekspartner. Ze voelen dat ze ertoe doen en dat ze gewaardeerd en gehoord zijn. - Leraren die open vragen stellen, hebben hogere verwachtingen - Kleuters leren taal door af te luisteren → Door vertelhoek te integreren in de klas bied je nog meer kansen. - 5 motoren voor krachtige taalverwerving bij meertalige kleuters: → Geef ze een verhaal/ motief of betekenisvolle taak (interesse) → Ondersteun dat verhaal met bv. beeldende elementen (kunstwerk) → Voer echte, open gesprekken
--	--	--

		→ Hanteer een open houding tegenover thuistaal → Zorg voor een goed zichtbare vertelhoek Dit neem ik mee vanuit het interview met musea: → MVSK Brussel: 'In verband met anderstalige deelnemers aan een Nederlandstalige rondleiding zoeken we vaak naar concrete elementen in het kunstwerk die we kunnen benoemen en werken we bij meer abstracte begrippen met concrete voorbeelden.' → KMSKA Antwerpen: 'Onze rondleiding heeft ook een OKAN versie. Die is niet zo heel anders dan de reguliere versie. Het grootste verschil is dat er meer met visualisatiekaartjes gewerkt wordt om de kinderen te helpen de juiste woorden te vinden.' Dit neem ik mee vanuit interview met mentor: - Ze geeft aan om talig iedereen aan bod te laten komen en de duur van de activiteit in de gaten te houden (niet te lang). Soms neemt ze ook een kleuter apart als ze denkt dat ze het niet begrepen heeft.
--	--	---

		Dit neem ik mee uit het interview met Ellie van den Bomen: - Volgens Ellie van den Bomen is VTS juist bijzonder waardevol voor kleuters met een minder talige achtergrond. Amerikaans onderzoek toont aan dat deze methode een positieve invloed heeft op hun taalontwikkeling. Tijdens VTS-gesprekken krijgen kinderen de kans om te praten over elementen binnen een kunstwerk die ze al herkennen uit hun eigen belevingswereld. Dit stimuleert hen om vanuit hun eigen ervaringen te spreken, waardoor de betrokkenheid en het zelfvertrouwen toenemen. - Daarnaast speelt de leerkracht een cruciale rol door alles wat de kleuters zeggen te parafraseren. Dit helpt niet alleen om hun taalgebruik te verfijnen, maar ook om nieuwe woorden en begrippen subtiel te introduceren. Bijvoorbeeld, wanneer een kind 'hond' zegt, kan de leerkracht dit uitbreiden naar 'huisdier', waardoor de woordenschat zich geleidelijk verrijkt. Bovendien horen kleuters niet alleen hun eigen woorden, maar ook die van hun klasgenoten, wat bijdraagt aan een bredere
--	--	--

		taalontwikkeling. Omdat ze visuele ondersteuning krijgen bij wat ze benoemen, blijven de nieuwe woorden en begrippen ook beter hangen.
	Hoe kan ik als leerkracht een stimulerende en inclusieve omgeving creëren waarin beelden en VTS-gespreksvoering ondersteunen, rekening houdend met de diversiteit binnen de kleutergroep? <u>Creëren van een inclusieve en stimulerende gespreksomgeving</u> Een inclusieve klasomgeving houdt rekening met de taaldiversiteit binnen de groep en biedt een veilige en stimulerende ruimte waarin alle kleuters actief kunnen deelnemen aan een gesprek. Uit het interview met de mentor blijkt dat er in de klas meerdere meertalige kleuters zijn, die zich in verschillende stadia van taalontwikkeling bevinden. Om deze kinderen te ondersteunen, werkt de mentor in kleine groepjes, doet ze voor, verwoordt ze actief en maakt ze heterogene groepjes. Dit blijkt een effectieve werkwijze te zijn (Luyten, 2025). Daarnaast benadrukt Carolien Frijns (2017) dat kleuters beter Nederlands leren via authentieke gesprekken dan via schoolse gesprekken. Bij authentieke gesprekken wordt er ingezet op open vragen en eigen inbreng, wat zorgt voor een hogere betrokkenheid en een grotere taalvaardigheids groei. Door kleuters actief te laten deelnemen en hen serieus te nemen als gesprekspartners, voelen zij zich gewaardeerd en krijgen zij het gevoel dat hun bijdrage ertoe doet. Dit verhoogt hun motivatie en taalontwikkeling. <u>De rol van beeldmateriaal en visuele ondersteuning</u> Beeldmateriaal speelt een cruciale rol bij de ondersteuning van gespreksvoering binnen een diverse kleutergroep. Volgens van den Bomen (2025) biedt VTS kleuters met een mindere Nederlandstalige achtergrond de mogelijkheid om te praten over kunstwerken door elementen te benoemen die aansluiten bij hun beleavingswereld. Dit stimuleert betrokkenheid en zelfvertrouwen. De leerkracht kan hierop inspelen door te parafraseren wat de kinderen zeggen en door subtiel nieuwe woorden en begrippen te introduceren. Zo wordt bijvoorbeeld het woord 'hond' uitgebreid naar 'huisdier', wat bijdraagt aan woordenschatuitbreiding. Uit interviews met musea blijkt dat visuele ondersteuning essentieel is bij gespreksvoering met meertalige kinderen. In Museum Voor Schone Kunsten Brussel wordt gezocht naar concrete elementen in een kunstwerk die benoemd kunnen worden en wordt er bij abstracte begrippen gewerkt met concrete voorbeelden. Het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen gebruikt visualisatiekaartjes om kinderen te helpen de juiste woorden te vinden. Deze methodes	

	helpen kleuters niet alleen bij het leren van nieuwe woorden, maar zorgen er ook voor dat zij de betekenis ervan beter begrijpen en onthouden. <u>Praktische toepassing in de klas</u> Om een stimulerende en inclusieve omgeving te creëren waarin beelden en VTS-gespreksvoering ondersteunen, kunnen leerkrachten de volgende strategieën toepassen: - Kleine, heterogene groepjes vormen waarin kleuters elkaar ondersteunen in de taalontwikkeling en de ruimte hebben om alle iets te kunnen vertellen (Luyten, 2025). - Authentieke gesprekken voeren waarin open vragen centraal staan en kleuters veel inbreng hebben (Frijns, 2017). - Gebruik maken van beeldmateriaal om de taalontwikkeling te ondersteunen (Museum Voor Moderne Kunst Brussel & Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen). - Taalontwikkeling stimuleren door parafraseren en uitbeelden van woordenschat (van den Bomen, 2025). Door deze aanpak ontstaat een rijke leeromgeving waarin meertalige en minder taalvaardige kleuters optimaal kunnen profiteren van gesprekken en visuele ondersteuning. Zo wordt niet alleen de taalontwikkeling gestimuleerd, maar wordt ook het gevoel van eigenwaarde binnen de groep versterkt. Bronnen Luyten, L. (2025, 21 februari). Persoonlijke communicatie [Interview over gespreksaanpak met kleuters]. Frijns, C. (2017). 'Echte' gesprekken helpen anderstalige kleuters. Klasse. https://www.klasse.be/111396/anderstalige-kleuters-leren-mee-met-echte-gesprekken/ Van den Bomen, E. (2025, 10 maart). Persoonlijke communicatie [Online interview]. VTS Nederland.
--	---

4. Ontwerpen

4.1 Ontwerpcriteria

De ontwerpisen	Hoe in ontwerp?	Bronnen
1. Het ontwerp bevat duidelijk de vraagstelling van VTS: "Wat gebeurt er in dit kunstwerk?" "Wat zie je dat je dat doet denken?" "Wat kunnen we nog meer ontdekken?"	Ik ga in mijn ontwerp (activiteitenfiche en handleiding) duidelijk de vraagstelling van VTS vermelden.	Yenawine, P. (2013a). Visual Thinking Strategies: Using Art to Deepen Learning Across School Disciplines. Harvard Education Press.
2. Het ontwerp bevat een duidelijke waarnemingsfase van een foto of schilderij of eigen ontwerp.	Ik ga in mijn ontwerp (activiteitenfiche en handleiding) een duidelijke waarnemingsfase aangeven waar ook de 3 vragen in voorkomen.	Yenawine, P. (2013a). Visual Thinking Strategies: Using Art to Deepen Learning Across School Disciplines. Harvard Education Press. Peeters, E. (2022). Vakinhoudelijke en vakdidactische kaders. PXL, Hasselt.
3. Het visueel materiaal moet voldoende groot (posterformaat/ A3) en duidelijk zijn voor alle kinderen (opgehangen/ pixels).	Ik bied in de uitvoering van mijn ontwerp (de activiteit zelf) voldoende duidelijk en groot materiaal voor de kinderen en toon dit ook in mijn informatief filmpje in de handleiding.	Van den Bomen, E. (2025, 10 maart). Persoonlijke communicatie [Online interview]. VTS Nederland.
4. Het ontwerp bevat een selectie van verschillende visueel aantrekkelijke kunstwerken en foto's die al dan niet aansluiten bij de belevingswereld van kleuters.	In mijn ontwerp (activiteitenfiche-lessen) bied ik verschillende kunstwerken en foto's zodat de kinderen geboeid blijven. → Foto van Athos Burez → Kunstwerk van Van Gogh In mij handleiding beschrijf ik welke kunstwerken bruikbaar zijn en zijn er voorbeelden aanwezig.	Van den Bomen, E. (2025, 10 maart). Persoonlijke communicatie [Online interview]. VTS Nederland.
5. Het ontwerp moet een neutrale houding bevatten van de leerkracht. De leerkracht bevestigt de observaties zonder te sturen. ('Dat is interessant! Wat kunnen we nog meer ontdekken?')	In mijn ontwerp (lesvoorbereidingen en de handleiding) staat duidelijk dat de leerkracht een neutrale, niet-dominante houding aanneemt.	LKCA. (2024, July 29). Visual Thinking Strategies: vertel maar wat je ziet - LKCA. https://www.lkca.nl/artikel/visual-thinking-strategies-vertel-maar-wat-je-ziet/ Yenawine, P. (2013a). Visual Thinking Strategies: Using Art to Deepen Learning Across School Disciplines. Harvard Education Press.
6. Het ontwerp bevat een kort waarnemingsgesprek (max 20min) waardoor we de spanningsboog respecteren.	In mijn ontwerp wordt de spanningsboog van de kleuters gerespecteerd door max 20 min waar te nemen en te vertellen.	Van den Bomen, E. (2025, 10 maart). Persoonlijke communicatie [Online interview]. VTS Nederland.

4.2 Ontwerp

Het ontwerp dat ik uitwerkte bestaat uit twee delen: enerzijds een lessenreeks waarbij VTS wordt ingezet tijdens de beeldbeschouwing, en anderzijds een praktijkgerichte handleiding voor kleuterleerkrachten die zelf met VTS aan de slag willen gaan.

Lessenreeks met VTS

In mijn ontwerp ontwikkelde ik een reeks lessen waarin kleuters via VTS in gesprek gaan over kunstwerken. Deze gespreksvorm stimuleert hun waarnemingsvermogen, taalontwikkeling en sociale vaardigheden. Na de beeldbeschouwing worden de kleuters telkens uitgedaagd om zelf creatief aan de slag te gaan, geïnspireerd door het besproken kunstwerk.

Zo bekeken we in één van de lessen een schilderij 'Drawing class' van Joseph William Topham Vinall. Aan de hand van VTS gingen de kleuters in dialoog over het kunstwerk. Daarna maakten ze zelf een kunstwerk waarbij ze zonnebloemen in een vaas schilderden.

Door het gebruik van VTS zal ook de verwerking rijker worden. Wanneer kinderen vooraf in gesprek gaan over kunstwerken waarin bijvoorbeeld zonnebloemen voorkomen, zal het hen later makkelijker afgaan om tijdens de verwerking te praten over hun eigen werk, zoals het maken van zonnebloemen. Ook wanneer we foto's bekijken van bijvoorbeeld Athos Burez, zal

dit hen helpen om nadien zelf foto's te maken. Ze zullen beter begrijpen wat een foto is, wat een fotograaf doet, en kunnen dit makkelijker benoemen. VTS creëert zo niet alleen verdieping tijdens het kijken, maar legt ook een waardevolle basis voor betekenisvolle verwerking.

Drawing Class at Work, 1912 - Joseph William Topham Vinall

In een andere les bespraken we een foto van de hedendaagse Belgische fotograaf Athos Burez. De kleuters beschouwden, dachten na en bespraken het beeld via VTS. Aansluitend mochten ze zelf foto's maken, geïnspireerd op de stijl van Burez.

Athos Burez. (n.d.). <https://athosburez.com/>

Bekijk de volledige lessen in de bijlage.

Praktische handleiding voor leerkrachten

Naast de lessen ontwierp ik ook een praktische handleiding voor kleuterleerkrachten. Deze gids biedt een stapsgewijze ondersteuning om VTS toe te passen in de klas. De handleiding bevat:

- Een helder stappenplan voor het voeren van een VTS-gesprek
- Tips voor het kiezen van een geschikt kunstwerk
- Een voorbeeld van een uitgewerkt VTS-gesprek
- Didactische aandachtspunten voor de begeleiding van de kleuters
- Een QR-code met een zelfgemaakt filmpje dat een VTS-gesprek in de praktijk toont, inclusief extra uitleg

Bekijk de handleiding in de bijlage.

Met dit ontwerp wil ik kleuteronderwijzers inspireren en hen een duwtje in de rug geven om aan de slag te gaan met Visual Thinking Strategies (VTS) in de klas. Door VTS te gebruiken als gespreksvorm bij beeldbeschouwing en dit te koppelen aan een (beeldende) activiteit, ontdekken leerkrachten hoe kunst, taal en expressie op een betekenisvolle manier met elkaar

verbonden worden. Mijn ontwerp biedt niet alleen inspiratie, maar ook concrete handvatten om VTS op een haalbare en laagdrempelige manier te integreren in de klaspraktijk.

Bijsturingen na uittesten van prototype

Na het uittesten van mijn prototype bleek dat het gebruik van door de kleuters zelfgemaakte kunstwerken minder effectief was binnen de VTS-methodiek. In de klaspraktijk leverden deze eigen creaties, waaronder foto's in de stijl van Athos Burez waarin enkele kleuters model stonden, minder rijke gesprekken op. De kleuters focusten vooral op het herkennen van zichzelf of klasgenootjes (bijvoorbeeld: 'Ik zie Lotte!'), waardoor de aandacht verschoof van het analyseren en benoemen van visuele elementen naar persoonlijke herkenning.

Ook andere beeldende werken die door de kleuters zelf gemaakt waren, bleken vaak te weinig figuratief en herkenbaar en waren te eenzijdig, waardoor ze onvoldoende aanleiding boden tot observatie of betekenisvolle interactie.

Om de VTS-gesprekken beter te structureren en de betrokkenheid van de kleuters te verhogen, zijn er enkele aanpassingen doorgevoerd aan het prototype. Zo werd een zandloper toegevoegd om visueel aan te geven hoe lang de kinderen in stilte naar het kunstwerk dienen te kijken. Daarnaast werd een aanduidstok geïntroduceerd, zodat de kleuters tijdens het gesprek duidelijk kunnen aanwijzen waarover ze het hebben. Dit ondersteunt het taalgebruik en houdt de aandacht gericht op het kunstwerk.

Ook wat betreft de groepssamenstelling zijn er bijsturingen gebeurd. Er werd vastgesteld dat een groep van minimaal vier kleuters nodig is om voldoende input te genereren voor een rijk gesprek. Wordt de groep kleiner, dan blijft het gesprek vaak beperkt in diepgang en variatie. Omgekeerd geldt dat bij meer dan zeven kleuters lopen de wachttijden om iets te vertellen op, wat leidt tot verminderde betrokkenheid en meer afleiding. Ten slotte bleek het zitten op stoelen of bankjes een meerwaarde: het zorgt voor rust en voorkomt dat kleuters tijdens het kijken en praten worden afgeleid door beweging of ongemakkelijke zithoudingen.

Deze bijsturingen dragen bij tot een effectievere toepassing van VTS in een kleutercontext, waarbij zowel de inhoudelijke kwaliteit van het gesprek als de betrokkenheid van de kinderen versterkt wordt.

5. Concluderen en reflecteren

In mijn bachelorproef onderzocht ik de volgende centrale onderzoeksvraag: *"Hoe kan je de beschouwing van beelden (beelden van een kunstenaar, van de leerkracht, van de kleuters) vormgeven met Visual Thinking Strategies, zodat de kleuters van de tweede kleuterklas in basisschool De Kleine Toekan komen tot diepgaande gesprekken rekening houdend met de diversiteit binnen de klas?"*

Praten over kunst met kleuters: VTS

Visual Thinking Strategies (VTS) is een didactische methode die kunst gebruikt om denkvaardigheden, visuele geletterdheid en communicatieve vaardigheden bij kinderen te stimuleren. De focus tijdens deze gesprekken ligt op het kijken, interpreteren en verwoorden van wat kinderen waarnemen in een kunstwerk, zonder dat er een juist of fout antwoord is. De leerkracht stimuleert het gesprek door te herhalen, te parafraseren en verdiepende vragen te stellen. Hierdoor vergroot de taalvaardigheid van kleuters, oefenen ze gespreksvaardigheden en leren ze hun eigen gedachten te structureren en hun argumenten te onderbouwen in plaats van snelle conclusies te trekken. Daardoor vergroot ook hun gevoel van eigenwaarde.

Beelden moeten verwonderen, prikkelen, en uitnodigen tot observatie en interpretatie. Kunstwerken van kunstenaars vormen dan ook een zeer krachtig uitgangspunt voor diepgaande gesprekken met kleuters, op voorwaarde dat deze voldoende bespreekbare en herkenbare elementen bevatten. De keuze van een geschikt kunstwerk is dus van groot belang: het moet voldoende voor kleuters herkenbare elementen bevatten, liefst dieren of mensen. Doordat kleuters die elementen herkennen, bevorderen ze de betrokkenheid en leveren ze voldoende en rijke gespreksstof op.

Ook beeldmateriaal gecreëerd door de leerkracht kan een interessante meerwaarde bieden, als de gekozen beelden aansluiten bij de leefwereld van de kinderen én ruimte bieden voor meerdere interpretaties. Het voordeel van zelf kunstwerken creëren voor een VTS-gesprek is dat de kleuteronderwijzer zelf kan kiezen wat hij in zijn beeld weergeeft: hij kan vertrekken van een thematisch motief of vanuit de interesses van de kleuters. Dat heeft een hogere betrokkenheid tot gevolg.

Niet alle beelden blijken even geschikt voor VTS in de kleuterklas. Uit mijn onderzoek blijken met name kunstwerken gemaakt door de kleuters zelf, minder effectief voor VTS. De foto's die de kleuters maakten van elkaar leverden minder rijke gesprekken op, omdat de kleuters eerder focusten op wie ze in de foto's zagen, dan op het benoemen van interessante elementen en het leggen van verbanden. Ook andere beeldende kunstwerken door de kleuters gemaakt bleken niet figuratief rijk en herkenbaar genoeg om veel gespreksstof te bieden.

Tools om structuur te bieden

Om de VTS-gesprekken gestructureerd en rustig te laten verlopen, kan de leerkracht gebruik van eenvoudige maar effectieve tools zoals een aanduidstok en een zandloper. Ondanks hun eenvoud bleken deze hulpmiddelen in mijn onderzoek bijzonder waardevol in het ondersteunen van het denk- en taalproces bij kleuters.

De zandloper wordt ingezet om een stiltemoment voor observatie van één minuut visueel te ondersteunen. Dit tijds kader duidelijk zichtbaar maken, helpt de kleuters om hun aandacht gefocust te houden en bewust te kijken naar het kunstwerk. Het geeft hun letterlijk een houvast, wat de concentratie en het observatievermogen versterkt.

De aanduidstok heeft een meervoudige functie. Voor de kleuter die aan het woord is, biedt het de mogelijkheid om gericht aan te duiden wat hij of zij bedoelt in het kunstwerk. Dit verhoogt de duidelijkheid van communicatie. Voor de luisterende kinderen zorgt de stok voor visuele ondersteuning. Ze kunnen de woorden van hun klasgenoot koppelen aan concrete beelden in het kunstwerk, wat niet alleen helpt bij het volgen van het gesprek, maar ook bij de uitbreiding van hun woordenschat. De betrokkenheid blijft hierdoor hoog, zelfs bij de kleuters met een mindere taalvaardigheid.

Ook voor de leerkracht biedt de aanduidstok ondersteuning. Het denkproces van de sprekende kleuter is beter te volgen, waardoor de leerkracht gerichter kan parafraseren, verdiepen of aansluiten bij wat het kind bedoelt.

Positieve effecten VTS op diversiteit

Uit mijn onderzoek blijkt dat de methode Visual Thinking Strategies (VTS) bijzonder effectief is voor meertalige en minder taalvaardige kleuters, omdat ze uitgaat van wat kinderen wel kunnen zeggen in plaats van wat ze nog niet beheersen. De open gespreksstructuur en visuele ondersteuning zorgen ervoor dat elk kind, ongeacht taalniveau, de ruimte krijgt om bij te dragen aan het gesprek.

Een krachtig element van VTS is dat kleuters niet verplicht zijn om met volledig correcte zinnen of correcte grammatica te reageren. Ze mogen reageren vanuit hun eigen beleavingswereld en met de woordenschat waarover ze op dat moment beschikken. Wanneer een kleuter bijvoorbeeld enkel 'appel' zegt bij het benoemen van een element in het kunstwerk, dan is dit nog steeds waardevol. Als leerkracht speel je daarop in door te parafraseren: 'Ah, jij vertelt ons dat je een appel ziet.' Door dit te doen, bevestig je het kind in zijn bijdrage en breid je de taal uit op een natuurlijke manier.

Deze techniek verlaagt de druk (om talig te presteren) en vergroot het zelfvertrouwen. Kinderen voelen zich gehoord, wat hun motivatie verhoogt om deel te nemen. Tegelijkertijd stimuleert het luisteren naar klasgenoten ook passieve taalontwikkeling. Kinderen horen nieuwe woorden, zinstructuren en begrippen die gekoppeld zijn aan wat ze visueel zien, wat volgens Frijns (2017) de taalverwerving versterkt. Bovendien wordt de thuistaal niet uitgesloten, zolang de boodschap begrepen wordt. Dit sluit aan bij het idee van een open houding tegenover taaldiversiteit.

Doordat VTS uitgaat van open vragen, zoals 'Wat gebeurt er in het kunstwerk?' of 'Wat maakt dat je zegt dat je dat ziet?', is er geen goed of fout antwoord. Dit is cruciaal voor minder taalvaardige kinderen, omdat ze niet worden afgerekend op juistheid, maar uitgenodigd worden tot betekenisvol taalgebruik binnen hun eigen mogelijkheden. Zoals Ellie van den Bomen (2025) stelt, sluit VTS aan bij de ervaring van kinderen, waardoor ze sneller woorden vinden die voor hen betekenisvol zijn.

Kritische terugblik op het onderzoeksproces

Tijdens het onderzoeksproces merkte ik dat het niet eenvoudig was om het geschikte beeldmateriaal en de geschikte groeperingsvorm te selecteren zodat het iedere kleuter ten goede komt. De eerste gesprekken verliepen stroef omdat de beelden iets te eenzijdig waren. Daarnaast had ik te veel kleuters laten deelnemen aan het beschouwingsmoment met als gevolg een dalende betrokkenheid.

Gaandeweg ontwikkelde ik een betere, scherpere blik op bepaalde keuzes vooraf. Op vlak van de selectie aan kunstwerken hield ik rekening met voldoende gelaagdheid, maar niet te druk, herkenbare elementen, en er moest ruimte zijn voor interpretatie.

Ik heb voor de groeperingsvorm besloten dat een groepje tussen 4-7 kleuters het meest efficiënt is, omdat je dan voldoende inbreng hebt van verschillende kleuters, maar dat de kleuters ook niet te lang moeten wachten op hun beurt, want dan daalt de betrokkenheid ook enorm. Daarbij is het ook van belang dat je een heterogeen groepje selecteert. Je kiest dus voor kleuters met een taalvaardigheid die al verder ontwikkeld is en kleuters met een mindere taalvaardigheid, zodat ze van elkaar kunnen leren.

Het voeren van VTS-gesprekken had oefening nodig. De eerste keren hield ik te strak aan de methode, waardoor spontaniteit verloren ging. Ik merkte ook dat ik het in het begin moeilijk vond om het gesprek niet te sturen. Ik had soms de neiging om ook andere vragen te stellen dan de drie VTS-vragen. Door de methode flexibeler in te zetten en beter in te spelen op wat kinderen zeiden, werden de gesprekken rijker.

Meerwaarde werkveld

De praktijkgerichte handleiding met voorbeeldlessen biedt collega-leerkrachten een concreet en toegankelijk startpunt om op een laagdrempelige manier met VTS aan de slag te gaan in hun klaspraktijk.

Dit praktijkgerichte ontwerp kan dienen als inspiratiebron voor (kleuter)leerkrachten die kunstbeschouwing vanuit VTS willen integreren in hun klas, met specifieke aandacht voor diversiteit, taalstimulering en inclusie.

Voor de klaspraktijk betekent dit dat leerkrachten stap voor stap leren hoe ze met kleuters kunst op een actieve, talige en betekenisvolle manier kunnen benaderen.

VTS vraagt geen kunstkennis van de leerkracht of kinderen, maar stimuleert kijken, denken, spreken en luisteren. Het biedt een structuur waarin kinderen vrijuit mogen spreken over wat ze zien, terwijl de leerkracht met subtile technieken zoals parafraseren, doorvragen en samenvatten bijdraagt aan taalverrijking en verdieping.

De meerwaarde van mijn onderzoek voor het werkveld ligt dan ook in het feit het een brug vormt tussen theorie en praktijk. Het vertaalt onderbouwde inzichten uit de literatuur naar een concreet en haalbaar aanbod voor de klas. Het ontwerp is meteen inzetbaar in diverse contexten, ook in klassen met grote taaldiversiteit of verschillende niveaus van taalvaardigheid. Leerkrachten hebben dankzij mijn ontwerp de handvatten om inclusieve gesprekken te voeren over een beeldend element én meer inhoud te geven aan beeld- en mediaverwerking.

Persoonlijke groei als kleuterleerkracht (rollen)

Binnen **rol 1: de begeleider** groeide het vermogen om de beginsituatie van de kleuters in kaart te brengen en er doelgericht op in te spelen. Door observaties te koppelen aan concrete aanpassingen in de gespreksvoering met VTS, kon ik met bepaalde dingen rekening houden en tools toevoegen aan toekomstige VTS-gesprekken.

Als **opvoeder (rol 2)** werd een veilig, positief en waarderend klasklimaat gecreëerd, waarin iedere kleuter zich gezien en gehoord voelde. Visual Thinking Strategies is een methode die kinderen uitnodigt tot participatie en eigen inbreng, wat de emancipatie en het zelfvertrouwen van de kleuters versterkte.

De bachelorproef bood duidelijk verdieping in **rol 3: inhoudelijk expert**. De theoretische kaders rond kunstbeschouwing, Visual Thinking Strategies en taalverwerving werden eerst grondig bestudeerd door middel van bronnen, maar ook door de expertise te raadplegen van inhoudelijke experts zoals VTS Nederland. Daarna vertaalde ik dit naar een geïntegreerde praktijkgerichte aanpak. De verworven inzichten werden op een kritische manier ingezet om vernieuwend lesmateriaal te ontwerpen, met ook voor inhoudelijke diepgang en didactische kwaliteit.

In **rol 4: organisator** kwam de groei tot uiting bij het plannen van deze VTS-gesprekken, maar ook het gestructureerd bundelen van informatie voor ik begon met het praktijkonderzoek in de klas. De gespreksmomenten werden daarnaast voorbereid en begeleid met oog voor

zowel klasdynamiek als individuele noden en tools die ingezet werden als ondersteuning (de zandloper en aanduidstok).

Binnen **rol 5: innovator** ging ik actief opzoek naar manieren om een methodiek zoals VTS te integreren in de kleuterpraktijk. Ik evalueerde, stuurde bij en verfijnde op basis van feedback, observaties en literatuur constant mijn praktische aanpak. Deze onderzoekende en reflectieve houding droeg bij aan een voortdurende professionalisering.

Rol 6 (partner van ouders/verzorgers) en rol 7 (lid van het schoolteam) kwamen minder aan bod binnen mijn bachelorproef. Hier ligt in de toekomst potentieel om sterker in te zetten op ouderbetrokkenheid en teamwerking door de kennis over VTS niet alleen mee te delen aan mijn mentor (mede-collega), maar aan het hele schoolteam en de ouders.

In **rol 8: partners van externen** werd samengewerkt met musea en experts van VTS Nederland. Deze samenwerking verrijkte mijn perspectief en bracht externe expertise binnen in de klaspraktijk, wat de inhoudelijke kwaliteit van het onderzoek verhoogde.

Tot slot werd er duidelijk groei geboekt in **rol 11: de ondernemingsgezinde leraar**. De bachelorproef getuigt van initiatief, creativiteit en doorzettingsvermogen. Ik zocht actief naar oplossingen zoals de zandloper om tijd zichtbaar te maken voor kleuters, zelfstandig een bruikbare handleiding ontwikkelen om met VTS te werken in de kleuterklas en met een kritische blik omgaan met feedback en tegenslagen. De combinatie van een aanhoudende inspanning en oplossingsgericht denken toont de ontwikkeling van een ondernemingsgerichte leraar.

X-factor

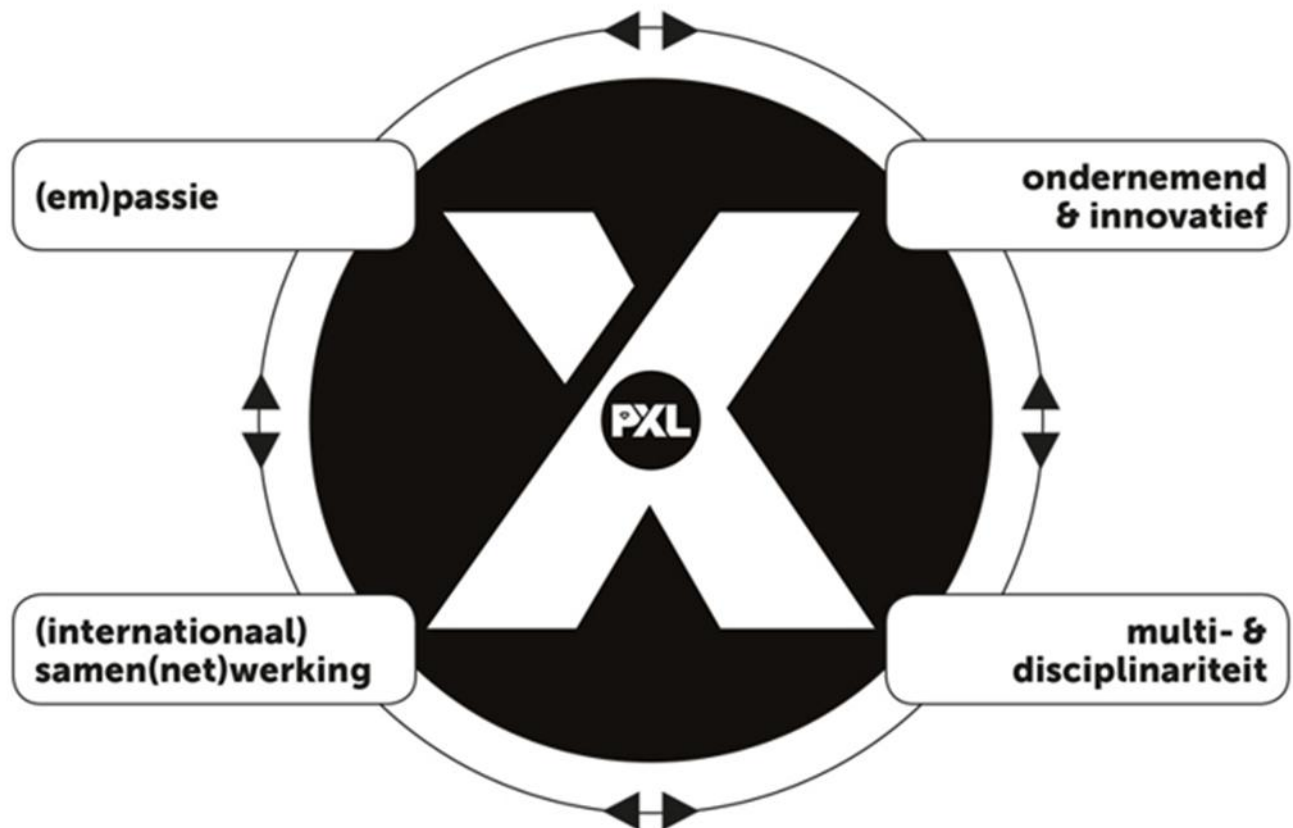
Binnen het onderzoeksproces ben ik gegroeid in de vier pijlers van de X-factor van Hogeschool PXL: (em)passie, ondernemend & innovatief handelen, (internationaal) samen(net)werking en multi- & disciplinariteit.

Vanuit een duidelijke **(em)passie** voor inclusie, taalontwikkeling en kunsteducatie werd gekozen voor een onderzoek dat een meerwaarde biedt voor alle kleuters, met bijzondere aandacht voor meertalige en minder taalvaardige kinderen. De keuze om Visual Thinking Strategies te integreren in de kleuterklas kwam voort uit de overtuiging dat elk kind, ongeacht zijn of haar taalniveau, recht heeft op volwaardige deelname aan gesprekken over kunst in de klas. De motivatie die ik had om deze methode te verkennen en toepasbaar te maken komt voort uit mijn betrokkenheid bij de ontwikkeling van de kleuters.

Op **ondernemend en innovatief vlak** werd een duidelijke meerwaarde gecreëerd door zelf een praktische handleiding en reeks voorbeeldlessen te ontwerpen. Door een (in België) relatief onbekende methodiek als VTS om te zetten naar een bruikbaar instrument voor collega-leerkrachten, werd de kloof tussen praktijk en theorie overbrugd. Innovatieve tools zoals een aanduidstok en een zandloper werden ingezet om de gespreksvoering te ondersteunen en structuur aan te brengen. Deze tools werden ingezet om VTS haalbaarder te maken in de kleuterpraktijk. Deze aanpak toont aan dat het onderzoek niet enkel theoretisch werd benaderd, maar ook vertaalbaar werd gemaakt naar de werkelijke onderwijspraktijk.

Ook de pijler **(Internationaal) samen(net)werking** kwam tot uiting in het betrekken van diverse partners en bronnen. Zo werkte ik samen met de mentorleerkracht, verschillende musea en experts van VTS Nederland. Deze samenwerkingen zorgden voor een ruimere blik op het thema, en gaf het onderzoek een rijkere dimensie. Door de kennis van mijn mentor en de expertise op vlak van VTS van verschillende bronnen en experts kon ik een degelijk, onderbouwd product ontwikkelen dat aansluit bij de noden van de kleuters.

Tot slot toont het onderzoek ook een duidelijke groei op vlak van **multi- & disciplinariteit**. De koppeling van beeldende kunst, taalontwikkeling, sociaal- emotionele groei en mediawijsheid toont aan dat de bachelorproef verder gaat dan een vakspecifieke benadering.

Blik naar toekomst

Een vervolgonderzoek lijkt mij zeker zinvol. Ten eerste kan er onderzocht worden welk effect VTS op langere termijn heeft op taalontwikkeling en sociaal- emotionele vaardigheden bij kleuters. Een studie op langere termijn zou kunnen aantonen of kinderen die regelmatig deelnemen aan VTS- gesprekken een grotere taalvaardigheid ontwikkelen op vlak van gespreksvoering.

Daarnaast lijkt het mij interessant om te onderzoeken hoe VTS kan evolueren in de lagere school. Kunnen oudere kinderen via VTS leren filosoferen, discussiëren en argumenteren op een dieper niveau? Ook leerkrachten secundair onderwijs zouden baat kunnen hebben bij VTS als tool voor kritisch denken.

Een ander interessant onderzoek voor de toekomst is het inzetten van VTS in OKAN-klassen, waar uitsluitend meertalige nieuwkomers onderwijs volgen. Het lijkt bijzonder relevant om na te gaan welke effecten VTS kan hebben op de taalontwikkeling, betrokkenheid en zelfexpressie van deze leerlingen. Doordat VTS vertrekt vanuit wat leerlingen wel al kunnen zeggen, sluit de methode goed aan bij de behoeften van meertalige kleuters. Door visuele

prikkels als startpunt te nemen en ruimte te geven aan alle talen en manieren van expressie, draagt VTS bij aan een inclusieve, veilige leeromgeving waarin nieuwkomers zich gehoord en begrepen voelen.

6. Literatuurlijst

Athos Burez. (z.d.). Athos Burez. <https://athosburez.com/>

C-mine. (2025, november). Bezoek aan tentoonstelling 'As it (n)ever was' van Athos Burez [Museumbezoek]. Genk, België.

Frijns, C. (2017). 'Echte' gesprekken helpen anderstalige kleuters. Klasse. <https://www.klasse.be/111396/anderstalige-kleuters-leren-mee-met-echte-gesprekken/>

LKCA. (2024, 29 juli). Visual Thinking Strategies: vertel maar wat je ziet. <https://www.lkca.nl/artikel/visual-thinking-strategies-vertel-maar-wat-je-ziet/>

Luyten, L. (2025, 21 februari). Persoonlijke communicatie [Interview over gespreksaanpak met kleuters].

Museum of Fine Arts, Boston. (2013, 22 maart). Visual thinking Strategies and MFA school partnerships [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=mKb4uuRAYmM>

Peeters, E. (2022). Vakinhoudelijke en vakdidactische kaders. PXL.

Roozen, I. (2009). In gesprek met het beeld en met elkaar. 123lesidee. https://123lesidee.nl/files/ln_20gesprek_20met_20het_20beeld.pdf

USU Arts Access. (2018, 8 oktober). Visual Thinking Strategies [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=QAFWTAqfN5g>

Van den Bomen, E. (2025, 10 maart). Persoonlijke communicatie [Online interview]. VTS Nederland.

Van den Broek, P., & Leseman, P. (2010). Taalontwikkeling bij jonge kinderen. Sardes.

Visual Thinking Strategies: Philip Yenawine - zoekresultaten. (z.d.). Bing. <https://www.bing.com/videos/riverview/relatedvideo?q=philip+yenawine+who&mid=027EA001142C3752DD74027EA001142C3752DD74&FORM=VIRE>

VTS Nederland. (z.d.-a). Wat is VTS? <https://www.vtsnederland.org/watisvts-1>

VTS Nederland. (z.d.-b). Geschiedenis. <https://www.vtsnederland.org/geschiedenis>

Yenawine, P. (2013a). Visual Thinking Strategies: Using art to deepen learning across school disciplines. Harvard Education Press.

Yenawine, P. (2013b, 13 november). Visual Thinking Strategies: Learning how to teach with art. Utne – Cure Ignorance. <https://www.utne.com/arts/learning-how-to-teach-with-art-ze0z1311zbla>

7. Bijlagen

Les waar VTS is verwerkt is (door middel van een beeldend kunstwerk) met een beeldende verwerking:

Activiteitenfiche BVA

BVA = begeleide verplichte activiteit	BKA = begeleide keuzeactiviteit
In kleine groep	Doelgroep: K2
Thema: kunst	Gepland op: Klik of tik dan
een datum in te voeren.	
Naam activiteit: Beeld: zonnenbloemen schilderen Van Gogh (VTS)	
Model co-teaching: niet van toepassing	

KERNLEERPLANDOelen

Doelen zijn:
Beeld
MUva3
De technische en expressieve vaardigheden die nodig zijn om zich muzisch uit te drukken in beeld, muziek, dans en drama verfijnen
→ 2.5-5j Exploreren en experimenteren met het schilderen met verschillende materialen

Mens en maatschappij
OVte3
Eenvoudige bestaande technische systemen uit de omgeving hanteren, begrijpen, vergelijken, (de)monteren, evalueren en onderhouden
→ 2.5-12j Eenvoudige technische systemen hanteren, monteren en demonteren - veilig, nauwkeurig, hygiënisch en zorgzaam werken met materialen, producten en gereedschappen
→ Penseel hanteren

Persoonsgebonden doel
IKid1
Basisvertrouwen ontwikkelen
→ 2.5-12j Ontdekken dat vertrouwen soms klein is en soms groot - ontdekken dat vertrouwen ook in moeilijke situaties kan blijven bestaan - vertrouwen opbouwen en verder voeden

INHOUDSANALYSE

Kenniselementen	Vaardigheden	Attitudes
- Functionele woorden en begrippen - Thema gerelateerde woorden en begrippen - Relaties	▼ Verven van zonnebloemen ▼ Een penseel hanteren ▼ Beschrijven van kunstwerk	▼ respect voor het materiaal ▼ genieten van het aangeboden materiaal
Functionele woorden: - Teken - Het papier - Het doek - Kleuren: blauw, geel, groen,... - Zonnebloemen - Van Gogh		

INZETTEN OP MAXIMALE ONTWIKKELINGSKANSEN VAN ALLE KINDEREN

REKENING HOUDEND MET DE BEGINSITUATIE
Neem in dit luik op hoe je gaat inzetten op het bieden van BREDE BASISZORG (kader binnenklasdifferentiatie, inclusieve leeromgeving).
Dit pro-actief werken en groepsgeschied denken krijgt VOORRANG!

Leerprofiel
- De leerkracht biedt zowel foto's van de zonnebloem aan als een zonnebloem zelf. Zo kunnen de kleuters op diverse manier naar keuze de zonnebloem waarnemen. - De kleuters krijgen verschillende manieren aangeboden waarmee ze met het materiaal aan de slag kunnen gaan.

Leerstatus
- Sommige kleuters hebben nog niet eerder een zonnebloem gezien, dus we voorzien concreet materiaal (zonnebloemen en foto's en kunstwerk) en staan hier extra bij stil bij de waarnemingsfase.

BRONNEN (volgens APA-normen)

Doelen zijn:
Selectietool ZILL. (p.d.-d). Selectietool. https://zill-selector.katholiekonderwijs.vlaanderen/#/MUva/3/inhouden

Vakdidactiek Beeld:
van Onna, J., & Jacobse, A. (2017). Laat maar zien: didactiek voor beeldend onderwijs (5de editie). Groningen, Nederland: Noordhoff Uitgevers.
Peeters, E. (2020). Activiteitenfiche MV Beeld met instructies. Hasselt, België: PXL.

VTS
Yenawine, P. (2013a). Visual Thinking Strategies: Using Art to Deepen Learning Across School Disciplines. Harvard Education Press.
→ Buitenlandse bron (uitgeverij = nl en auteur= van de USA)

Kunstwerk voor VTS
<i>Drawing Class at Work, 1912 - Joseph William Topham Vinall</i>

FEEDBACK VAN JE MENTOR

AFSPRAKEN IN FUNCTIE VAN CO-TEACHING

Streefvoordracht:	- De kunstenaar - De schilderezel - Het kunstwerk - Het penseel - Presenteren - Geïnspireerd voelen
Relaties:	- Als ik kleuren meng bekom ik een andere kleur. → Als je blauw en geel mengt dan krijg je groen - De kunstenaar maakt kunstwerken aan de hand van verf, penselen, een doek en een schildersezel

CONCRETE LESDOELEN (formuleer als volgt:)

inhoud	waarneembaar werkwoord	minimum prestatie	hulpmiddelen
--------	------------------------	-------------------	--------------

De kleuters noemen de typische beeldende kenmerken van een kunstwerk (drawingclass van Joseph William) op : de vorm en de typische beeldende kenmerken zijn: kinderen, schilderen, een vaas met bloemen, ... aan de hand van VTS (Beeldbeschouwing).

De kleuters noemen de typische beeldende kenmerken van een zonnebloem (in het werk van Van Gogh) op : de vorm (blaadjes ovaal, lange stengel,...). De typische beeldende kenmerken zijn: blaadjes, groene stengel, een vaas... aan de hand van afbeeldingen en echte zonnebloemen (Beeldbeschouwing).

De kleuters ontdekken de mogelijkheden van verf. Je kan verf uitsmeren met je penseel, je kan met verf iets uitdrukken op een doek/papier, je kan verf mengen en nieuwe kleuren creëren (blauw+geel = groen) (Aanbieden van het materiaal en mogelijkheden ontdekken).
--

De kleuters schilderen met verf een zonnebloem geïnspireerd op de zonnebloemen van Van Gogh en hanteren hierbij een penseel in pengreep (Techniek/vormgeven)
--

De kleuters genieten van het aangeboden materiaal en hun expressiemogelijkheden (Attitude)
--

De kleuters verwoorden hun emoties en bevindingen aan de hand van doelgerichte vragen tijdens de nabeschatting. (Nabeschatting/Reflecteren)

INZETTEN OP MAXIMALE ONTWIKKELINGSKANSEN VAN ALLE KINDEREN
REKENING HOUDEND MET DE BEGINSITUATIE
Neem in dit luik op hoe je gaat inzetten op het bieden van EXTRA zorg in de klas. Dit individueel kindgericht denken/werken is eerder een UITZONDERING en gebeurt bij voorkeur in samenwerking met het zorgteam van de school.
Niet van toepassing.

lesvoorbereidingsformulier		
Wat wil ik bereiken?	Wat gaan we doen?	Wat mag ik niet vergeten? Wat heb ik nodig?
Lesfasen en concrete doelstellingen	Lesverloop en vermelding van de gekozen werkvormen	Didactische aandachtspunten
	<u>Beginsituatie</u> ♥ 12 kleuters → groepjes van ongeveer 4 kleuters die tegelijk aan de slag gaan <u>Inrichting leeromgeving</u> ♥ De kleuters zitten in de beeldhoek. ♥ De kleuters dragen een short/oud shirt/zak ♥ Potloden, doeken, verf en penselen liggen klaar. ♥ Waarnemingselement zonnebloem ligt klaar. <u>Materiaal</u> ♥ Doeken ♥ Potloden ♥ Zonnebloemen ♥ Verf blauw en geel ♥ Penselen ♥ Foto van zonnebloemen Voorbeeld van het beeldwerk	Bijkomende aandachtspunten inzake organisatie(→ grondplan LO), wenken, materialen
		
De kleuters noemen de typische beeldende kenmerken van een kunstwerk (drawingclass van Joseph William) op : de vorm en de typische beeldende kenmerken zijn: kinderen, schilderen, een avas, met bloemen, ... aan de hand van VTS (Beeldbeschouwing).	1. Introductie/ sfeerschepping: De leerkracht toont een foto van het kunstwerk van Joseph William.	

			
	<i>Drawing Class at Work, 1912 - Joseph William Topham Vinall</i>		
	Je heet de kleuters welkom en vraag hen om in stilte naar het kunstwerk te kijken. Na enkele minuten stel je de eerste vraag hieronder (wat gebeurt er in het kunstwerk?). Eén kleuter mag aan het woord en benoemd dingen die hij/zij ziet. Daarna parafraseert de leerkracht wat de kleuter heeft benoemd bv. Jij zegt dat je dit en dat ziet. Als er "onduidelijkheden" zijn vraag je "Waarom zie je ... ?" en nadien vraag je "Wat kunnen we nog meer ontdekken?" waarna een andere kleuter iets kan vertellen over het kunstwerk. Stel de volgende vragen volgens VTS: Vraag 1: Wat gebeurt er in deze afbeelding? Vraag 2: Waarom zie je dat... Vraag 3: Wat kunnen we nog meer ontdekken?		
De kleuters noemen de typische beeldende kenmerken van een zonnebloem (in het werk van Van Gogh) op : de vorm (blaadjes ovaal, lange stengel,...). De typische beeldende kenmerken zijn: blaadjes, groene stengel, een vaas... aan de hand van afbeeldingen en echte zonnebloemen (Beeldbeschouwing).	2. Informeren: aanbieden van de materialen 		

	Lk: We gaan vandaag net als op het kunstwerk bloemen tekenen. De kunstenaar van Gogh schilderde ook vaak zonnebloemen! Ik heb een foto van zijn kunstwerk bij vandaag. Wat zie je op het kunstwerk? Kleuters: bloemen, stengel, vaas,... Die zonnebloemen zitten in een vaas en die vaas gaan we eerst schetsen! Schetsen is tekenen met een potlood. We schetsen eerst de vaas voor we hem verven. De leerkracht doet dit voor. Toon verschillende (foto's van) vazen die ze kunnen maken. Lk: Ik heb jullie allemaal een doek gegeven en je mag dan zo een potlood nemen en een vaas tekenen voor de bloemen. Een vaas staat neer dus je begint vanonder. Maak de vaas niet te groot want er moeten nog bloemen bij! De Lk schetst de vaas op haar blad. De kleuters proberen daarna ook.	
De kleuters ontdekken de mogelijkheden van verf. Je kan verf uitsmeren met je penseel, je kan met verf iets uitdrukken op een doek/papier, je kan verf mengen en nieuwe kleuren creëren (blauw+geel = groen) (Aanbieden van het materiaal en mogelijkheden ontdekken). De kleuters schetsen en schilderen met verf een zonnebloem geïnspireerd op de zonnebloemen van Van Gogh (Techniek/vormgeven)	3. Instrueren Lk: Wat zien jullie op tafel staan? Kleuters zonnebloemen! Lk: Ja net zoals het schilderij van Van Gogh heb ik hier een vaas met zonnebloemen gezet. Jullie krijgen zo meteen verf en een penseel en dan gaan we bloemen maken voor onze vaas. Welke kleur hebben we nodig voor de zonnebloemen? Kleuters: Geel Lk: en voor de steeltjes? Kleuters: Groen	
De kleuters genieten van het aangeboden materiaal en hun expressiemogelijkheden (Attitude)	Lk: Oh nee, we hebben enkel blauw en geel! Ik heb groen nodig voor de stengels van de bloemen. Wat moeten we nu doen? Kleuters: Kleuren mengen! Lk: ja, heel goed! Welke kleuren? Kleuters: geel en blauw De Lk mengt deze twee kleuren en demonstreert hoe je steeltjes en zonnebloemen tekent. Lk: Ik begin met groen. Ik doe een beetje groen op mijn verfborstel en trek een lijn van de vaas naar de lucht. Zo dat is mijn steeltje! Zo maak ik er een paar. Nu neem ik geel met een verfborstel alleen voor gele verf. Ik doe een beetje verf op mijn borstel en ik maak aan het einde van mijn steeltje korte streepjes. In het midden doe ik een beetje bruin, want dat zie ik ook in de echte zonnebloemen. Kijk naar de echte zonnebloemen om duidelijk te maken dat de kleuters ook naar de zonnebloemen mag kijken. Lk: Als laatste versier ik mijn vaas. De kleuters gaan zelfstandig te werk. De Lk ondersteund waar nodig. Lk: Tenslotte mag je ook je vaas een kleurtje geven. Je mag zelf kiezen welk kleurtje je wil. De kleuters verven de vaas. <u>Begeleiding creatief proces</u> - Lk Begeleid het creatieve proces - Lk stimuleert creatieve interventies - Afronden (15 min op voorhand)	

	- Werkstukjes te drogen leggen -Opruimen ▼ Borstels uitwassen ▼ Schorten uit ▼ Werkjes te drogen ▼ Potloden in de bak	
De kleuters verwoorden hun emoties en bevindingen aan de hand van doelgerichte vragen tijdens de nabeschuiving. (Nabeschuiven/Reflecteren)	4. Nabeschuiving De kleuters presenteren hun kunstwerkjes. De leerkracht stelt reflecterende vragen: - Wie wil er iets vertellen over zijn haar werkje? - Wat heb je gemaakt? - Hoe heb je het gemaakt? - Vond je het moeilijk? Waarom?	

Les waar VTS in verwerkt is (door middel van een fotografisch kunstwerk) met een mediaverwerking:

Activiteitenfiche BKA BVA = begeleide verplichte activiteit BKA = begeleide keuzeactiviteit In kleine groep Doelgroep: <u>2de kleuterklas</u> Thema: kunst Gepland op: Klik of tik om een datum in te voeren. Naam activiteit: media: fotograferen Athos Burez (VTS) Model co-teaching: <u>niet van toepassing</u>																							
KERNLEERPLANDOELEN Media MEMw1 Media enthousiast en positief aanwenden → 2.5-12] De mogelijkheden van media op een positieve, verantwoorde en waardevolle manier aanwenden WO OWsa2 Ervaren, onderzoeken, vaststellen en uitdrukken hoe mensen in hun levensonderhoud voorzien → 4-7 jaar Verschillende beroepen en vrijetijdsbestedingen uit hun omgeving herkennen en op eenvoudige wijze beschrijven OWte3 Eenvoudige bestaande technische systemen uit de omgeving hanteren, begrijpen, vergelijken, (de)monteren, evalueren en onderhouden → 2.5-12] Eenvoudige technische systemen hanteren, monteren en demonteren - veilig, nauwkeurig, hygiënisch en zorgzaam werken met materialen, producten en gereedschappen → het fototoestel, penseel, microfoon Persoonsgebonden doel: ▼ IKd1 Basisvertrouwen ontwikkelen → 2.5-12] Ontdekken dat vertrouwen soms klein is en soms groot - ontdekken dat vertrouwen ook in moeilijke situaties kan blijven bestaan - vertrouwen opbouwen en verder voeden INHOUDSANALYSE <table border="1"> <thead> <tr> <th>Kenniselementen</th><th>Vaardigheden</th><th>Attitudes</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td>- Streefwoordenschat</td><td></td><td></td></tr> <tr> <td>- Relaties</td><td></td><td></td></tr> <tr> <td>Streefwoordenschat</td><td>- Fotograferen</td><td>- Genieten van media</td></tr> <tr> <td>- De foto</td><td>- Positie bepalen</td><td>- Materiaal respecteren</td></tr> <tr> <td>- Het fototoestel</td><td>- Fotograaf beschrijven</td><td></td></tr> <tr> <td>- Geïnspireerd voelen</td><td></td><td></td></tr> </tbody> </table>			Kenniselementen	Vaardigheden	Attitudes	- Streefwoordenschat			- Relaties			Streefwoordenschat	- Fotograferen	- Genieten van media	- De foto	- Positie bepalen	- Materiaal respecteren	- Het fototoestel	- Fotograaf beschrijven		- Geïnspireerd voelen		
Kenniselementen	Vaardigheden	Attitudes																					
- Streefwoordenschat																							
- Relaties																							
Streefwoordenschat	- Fotograferen	- Genieten van media																					
- De foto	- Positie bepalen	- Materiaal respecteren																					
- Het fototoestel	- Fotograaf beschrijven																						
- Geïnspireerd voelen																							
• fotograaf is iemand die kunst maakt in de vorm van foto's met zijn fototoestel. Hij fotografeert dus elementen. • Een fototoestel is een systeem die de fotograaf gebruikt om foto's mee te maken.																							
CONCRETE LESDOELEN • De kleuters beschrijven het beroep fotograaf (minstens fotograferen). • De kleuters beschrijven wat ze zien op een foto van Athos Burez aan de hand van VTS. • De kleuters maken foto's met de iPad/fototoestel geïnspireerd op de fotograaf Athos Burez. • De kleuters maken een eigen achtergrond en positioneren voorwerpen en eventueel mensen voor de foto. • De kleuters reflecteren op hun eigen proces door te vertellen wat ze hebben gedaan en hoe het ging.																							
INZETTEN OP MAXIMALE ONTWIKKELINGSKANSEN VAN ALLE KINDEREN REKENING HOUDEND MET DE BEGINSITUATIE Neem in dit luik op hoe je gaat inzetten op het bieden van BREDE BASISZORG (kader binnenklasdifferentiatie, inclusieve leeromgeving). <u>Dit pro-actief werken en groepsgesicht denken krijgt VOORRANG!</u> Interesse ▼ De kleuters kiezen met welke foto ze aan de slag gaan willen gaan en welke attributen ze willen hanteren om hun foto te realiseren. Leerprofiel ▼ De kleuters kiezen hoe ze de foto maken (iPad/camera). ▼ Voor de kleuters die leren door visueel te zien: Zorg ik ervoor dat we het eerst eens samen proberen en om het begrip 'fotograaf' aan te halen toon ik een foto van een echte fotograaf namelijk 'Athos Burez'. Ik voorzie daarnaast ook verschillende foto's zodat de kleuters zien hoe zo een foto eruit ziet.																							
INZETTEN OP MAXIMALE ONTWIKKELINGSKANSEN VAN ALLE KINDEREN REKENING HOUDEND MET DE BEGINSITUATIE Neem in dit luik op hoe je gaat inzetten op het bieden van EXTRA zorg in de klas. Dit individueel kindgericht denken/werken is eerder een UITZONDERING en gebeurt bij voorkeur in samenwerking met het zorgteam van de school. Niet van toepassing.																							
BRONNEN (volgens APA-normen) Zill Selectietool ZILL. (n.d.-b). Selectietool. https://zill-selector.katholiekonderwijs.vlaanderen/#/OW/na Athos Burez Athos Burez, (n.d.). https://athosburez.com/ VTS Yenawine, P. (2013a). Visual Thinking Strategies: Using Art to Deepen Learning Across School Disciplines. Harvard Education Press. → Buitenlandse bron (uitgeverij = nl en auteur= van de USA)																							

Wat wil ik bereiken?	Wat gaan we doen?	Wat mag ik niet vergeten? Wat heb ik nodig?
Lesfasen en concrete doelstellingen	Lesverloop + vermelding van de gekozen werkvormen	Didactische aandachtspunten
	Sfeerschepping Enkele kleuters zitten in de kring. In de kring ligt een camera en laptops.	Bijkomende aandachtspunten inzake organisatie, materialen, grondplan, aandacht voor schooltaalwoordschat, ...
De kleuters beschrijven het beroep fotograaf.	Inleiding Lkr: Vandaag gaan we foto's maken net als echte fotografen. Wat was een fotograaf weer? Kleuters: Dat is iemand die foto's maakt van bv. mensen.	
De kleuters beschrijven wat ze zien op een foto van Athos Burez.	Kern <u>Fase 1) Beschouwen (VANUIT VTS)</u> Lkr: Ik heb hier een foto bij van een meneer die Athos Burez heet. Dit is een fotograaf!	Materiaal: - Laptops - Camera's - Foto's Athos Burez
	 Lkr: Ik heb ook foto bij die Athos Burez heeft gemaakt! Kijk maar... Athos Burez (n.d.). https://athosburez.com/	

De kleuters maken foto's met de iPad/fototoestel geïnspireerd op de fotograaf Athos Burez. De kleuters maken een eigen achtergrond en positioneren voorwerpen en eventueel mensen voor de foto.	Je heet de kleuters welkom en vraag hen om in stilte naar het kunstwerk te kijken aan de hand van een zandloper. Na enkele minuten stel je de eerste vraag hieronder (wat gebeurt er in het kunstwerk?). Eén kleuter mag aan het woord en benoemd dingen die hij/zij ziet. Daarna parafraseert de leerkracht wat de kleuter heeft benoemd bv. Jij zegt dat je dit en dat ziet. Duidt aan wat de kleuter zegt op het kunstwerk. Als er "onduidelijkheden" zijn vraag je 'Waarom zie je ...?' en nadien vraag je 'Wat kunnen we nog meer ontdekken?' waarna een andere kleuter iets kan vertellen over het kunstwerk. Stel de volgende vragen volgens VTS: Vraag 1: Wat gebeurt er in deze afbeelding? Vraag 2: Waarom zie je dat... Vraag 3: Wat kunnen we nog meer ontdekken? <u>Fase 2) instrueren</u> Lkr: Wij gaan nu net als de fotograaf Athos Burez ook foto's maken, maar niet zomaar foto's we gaan de foto van Athos Burez proberen na te maken. Dit gaan we doen met de iPad. We mogen alles in de klas gebruiken om de foto na te maken bijvoorbeeld een tafel. Wat zien we allemaal op de foto? Wat hebben we nodig om de foto na te maken? Kleuters: een tafel, mama, papa, kind,...	
---	---	--

Les rond VTS zonder verwerking (VTS staat centraal):

Activiteitenfiche BVA	
BVA = begeleide verplichte activiteit	BKA = begeleide keuzeactiviteit
In kleine groep	Doelgroep: 2de kleuterklas
Thema: themaloos	Gepland op: Klik of tik om een datum in te voeren.
Naam activiteit: Taal: praten over kunst (VTS)	
Model co-teaching: niet van toepassing	

KERNLEERPLANDOELLEN		
Taal: TOMn1 Een mondelinge boodschap verwerken		
TOMn3 Actief deelnemen aan een gesprek → Gesprek in kleine kring of groep		
Persoonsgebonden doel: ▼ IKvk1 Plezier beleven en voldoening ervaren bij spelen, leren en leven		
INHOUDSANALYSE		
Kenniselementen	Vaardigheden	Attitudes
- Streefwoordenschat - Relaties		
Geen streefwoordenschat.	- Interpretieren - Gesprekken voeren - Aanduiden	- Luisteren naar elkaar - Geduld vertonen
Alle elementen die benoemd worden door de kleuters zal de leerkracht verbreden en uitbreiden door te parafraseren.		
CONCRETE LESDOELLEN		
- De kleuters benoemen de zichtbare elementen in het kunstwerk en interpreteren dit (door middel van vragen van VTS). - De kleuters beschrijven waarom ze iets zeggen (Wat maakt dat jij dit zegt) en vullen op die manier hun eerdere antwoord aan.		
INZETTEN OP MAXIMALE ONTWIKKELINGSKANSEN VAN ALLE KINDEREN REKENING HOUDEND MET DE BEGINSITUATIE		
Neem in dit luik op hoe je gaat inzetten op het bieden van BREDE BASISZORG (kader binnenklasdifferentiatie, inclusieve leeromgeving). Dit pro-actief werken en groepsgericht denken krijgt VOORRANG!		
Leerstatus:		
- We werken voor de beschouwing van dit kunstwerk met VTS. VTS is een methode om op een gestructureerde open manier te praten over kunst met de kleuters. De vraagstelling is op zo een manier dat ELKE kleuter kan deelnemen aan het gesprek.		
INZETTEN OP MAXIMALE ONTWIKKELINGSKANSEN VAN ALLE KINDEREN REKENING HOUDEND MET DE BEGINSITUATIE		

Neem in dit luik op hoe je gaat inzetten op het bieden van EXTRA zorg in de klas. Dit individueel kindgericht denken/werken is eerder een UITZONDERING en gebeurt bij voorkeur in samenwerking met het zorgteam van de school. Niet van toepassing.
BRONNEN (volgens APA-normen) Zill Selectietool ZILL. (n.d.-b). Selectietool. https://zill-selector.katholiekonderwijs.vlaanderen/#/OWna VTS Yenawine, P. (2013a). Visual Thinking Strategies: Using Art to Deepen Learning Across School Disciplines. Harvard Education Press. → Buitenlandse bron (uitgeverij = nl en auteur= van de USA)
FEEDBACK VAN JE MENTOR
AFSPRAKEN IN FUNCTIE VAN CO-TEACHING

Wat wil ik bereiken?	Wat gaan we doen?	Wat mag ik niet vergeten? Wat heb ik nodig?
Lesfasen en concrete doelstellingen	Lesverloop + vermelding van de gekozen werkvormen	Didactische aandachtspunten
	Sfeerschepping: welkom heten Je heet de kleuters welkom en laat hen plaatsnemen op bankjes/stoelen voor het kunstwerk. Min 4 kinderen en max 7.	Bijkomende aandachtspunten inzake organisatie, materialen, grondplan, aandacht voor schooltaalwoordenschat, ...
	Inleiding: stiltemoment Nadat iedereen zit, laat je de kleuters 1 minuut lang naar het kunstwerk kijken aangegeven door een zandloper. Die je voor hen zet, zodat ze visueel kunnen zien hoelang het duurt. Lkr: Jullie mogen nu totdat de zandloper is afgelopen goed naar het kunstwerk kijken. 	- Kunstwerk - Zandloper - aanduidstok
De kleuters benoemen de zichtbare elementen in het kunstwerk en interpreteren dit (door middel van vragen van VTS). De kleuters beschrijven waarom ze iets zeggen (Wat maakt dat jij dit zegt) en vullen op die manier hun eerdere antwoord aan.	Kern: geleid gesprek Na die minuut stel je de eerste vraag: 'Wat gebeurt er in het kunstwerk?'. Eén kleuter mag aan het woord en benoemd dingen die hij/zij ziet. Daarna parafraseert de leerkracht wat de kleuter heeft benoemd bv. Jij zegt dat je dit en dat ziet. Als er "onduidelijkheden" zijn vraag je 'Waarom zie je ...?' en nadien vraag je 'Wat kunnen we nog meer ontdekken?' waarna een andere kleuter iets kan vertellen over het kunstwerk. <u>De vragen volgens VTS nog eens op een rij:</u> Vraag 1: Wat gebeurt er in deze afbeelding? Vraag 2: Waarom zie je dat... Vraag 3: Wat kunnen we nog meer ontdekken? Je laat elke aanwezige kleuter minstens 1 keer aan de beurt komen. Extra tip: gebruik een aanduidstok, zodat de kleuters kunnen aanduiden wat ze zien. Laat het gesprek niet langer dan 20 min. duren.	
	Slot: afsluiting/ kleine verwerking Sluit af met een groepscompliment om af te sluiten met een extra fijn moment. Lkr: Jullie hebben het super gedaan! Jullie vertelde zelfs dingen die ik nog niet eerder had gezien.	
	Nadien kan je nog eindigen met een kleine verwerking, maar dat is hier niet noodzakelijk.	

Kunstwerken gemaakt door de leerkracht om een VTS-gesprek mee te voeren:

Observaties tijdens VTS-gesprekken met het foto-observatiemodel:

→ Dit was om te kijken hoe het tussentijds loopt en de dingen aan te pakken die nog niet zo goed gaan.

WB en BH

scannen in functie van bijsturen aanbod en aanpak

Registratie: visuele documentatie.

Stap 1: Focussen

FOCUS: betrokkenheid tijdens VTS-gesprek.

Motivatie: Ik wil observeren om te kijken hoe ik de kwaliteit van de gesprekken kan verbeteren.

Organisatie: Ik film het gesprek en kijk nadien waar de 'valkuilen' zaten om conclusies te trekken gericht naar verdere gesprekken.

Stap 2: Observeren en registreren

Voeg hier je foto's in. (rechts klikken op het vlak – vorm opmaken – opvulling – opvulling met afbeelding of [bismappatroon](#))

Start van gesprek

Na 5 minuten

Na 10 minuten

Stap 2: Observeren en registreren (Ik heb 4 kleuters genomen om op te focussen)																				
Naam kind		Score BH foto 1					Naam kind		Score BH foto 2					Naam kind 2		Score BH foto 3				
Kleuter blauw		1	2	3	4	5	Kleuter blauw		1	2	3	4	5	Kleuter blauw		1	2	3	4	5
Kleuter wit		1	2	3	4	5	Kleuter wit		1	2	3	4	5	Kleuter wit		1	2	3	4	5
Kleuter geel		1	2	3	4	5	Kleuter geel		1	2	3	4	5	Kleuter geel		1	2	3	4	5
Kleuter zwart		1	2	3	4	5	Kleuter zwart		1	2	3	4	5	Kleuter zwart		1	2	3	4	5

Stap 3: Interpreteren en reflecteren

In het begin is de betrokkenheid oké. Na 5 minuten zie ik de betrokkenheid dalen. Steeds meer kleuters raken afgeleid, omdat ze niet direct aan de beurt komen. Na 10 minuten is zo goed als niemand meer aan het kijken naar het kunstwerk en aan het luisteren naar hun klasgenootjes. Kleuter blauw en kleuter wit hun gezichten zijn zelfs afgewend van het kunstwerk.

Kleuters waren tijdens het stiltemoment ook vrij onrustig, omdat ze niet wisten hoelang het zou duren.

Stap 4: plannen en vooruitblikken

→ ACTIES!

Deze observatie is best onrustwekkend. Er is dus nood aan verandering tegenover het volgende VTS-gesprek.

Waar loop ik tegenop + oplossing:

- Kleuters moeten veel te lang wachten op hun beurt (dalende betrokkenheid als gevolg), dus ik zal volgende keer minder kleuters laten deelnemen aan het gesprek (4-7 kleuters)
- Kleuters hebben nood aan meer prikkeling, extra stimulans, dus ze krijgen vervolgens een aanduidstok waarmee ze kunnen aanduiden wat ze willen benoemen. Op die manier kan ik het denkproces van de kleuters ook goed volgen en zijn de kleuters gemotiveerder om hun beurt af te wachten.
- De kleuters die op de grond zaten waren nog iets sneller afgeleid dan de rest (prullen, aan elkaar zitten,...), dus ik laat in de toekomst alle aanwezige kleuters op bankjes zitten.
- Kleuters waren vrij onrustig tijdens stiltemoment, dus ik voorzie in de toekomst een zandloper zodat ze visueel zien hoelang het stiltemoment zal duren.

Handleiding voor (kleuter)leerkrachten om aan de slag te gaan met VTS:

	
INHOUDSOPGAVE	
1.1 Wat is VTS?.....	1
1.2 Waarom is VTS waardevol in de kleuterklas?.....	1
1.3 Hoe werkt VTS?	
→ In stapjes.....	2
→ Tips + rol van de leerkracht.....	3
→ Een voorbeeldgesprek.....	4
1.4 Hoe kies ik een beeldend element?.....	5
→ Kunstwerk van een kunstenaar + voorbeeld	
→ Kunstwerk van de leerkracht + voorbeeld	
1.5 Bronnen.....	6
Door Luka Indeherberg	

Wat is VTS?

VTS (Visual Thinking Strategies) is een methode om met kleuters te **praten over** wat ze zien in **een kunstwerk**. Je stelt hen op een gestructureerde manier open vragen, zodat ze zelf gaan nadenken en verwoorden wat ze zien. (Yenawine, 2013a)

Waarom is VTS waardevol in de kleuterklas?

- Kinderen leren aandachtig kijken en luisteren.
- De methode bevordert sociale vaardigheden.
- Iedereen kan meedoen - er is geen goed of fout.
- Kinderen leren openstaan voor andere perspectieven.
- De verbeeldingskracht wordt gestimuleerd.
- De concentratie wordt versterkt.
- De woordenschat en grammaticale kennis worden verrijkt.

Door Luka Indeherberg

1

PXL

Hoe werkt VTS?

stap per stap

Vorbereiding

1

- Kies een passend kunstwerk (zie pagina 5).
- Zorg dat het kunstwerk groot wordt weergegeven, bijvoorbeeld op A3-formaat of op een smartboard.
- Laat 4 tot 7 kinderen op stoelen of bankjes vóór het kunstwerk plaatsnemen.

Introductie

2

- Heet de kinderen welkom en vertel kort wat jullie gaan doen:
- *"Vandaag gaan we praten over dit kunstwerk, maar eerst mogen jullie eens goed kijken naar het kunstwerk."*

Kijkmoment in stilte

3

- Voordat je met de kinderen in gesprek gaat, laat je ze één minuut in stilte naar het kunstwerk kijken. Gebruik hiervoor een zandloper, zodat de tijd zichtbaar is.
- *"We kijken in stilte naar het kunstwerk zolang als de zandloper loopt (1 minuut)."*

Eerste vraag + parafraseren

4

- Stel de eerste VTS-vraag: *"Wat gebeurt er in het kunstwerk?"*
- Laat een kind vrij vertellen wat hij opmerkt.
- Herhaal of paraphraseer wat het kind zegt, zodat iedereen het hoort en het kind voelt dat zijn/haar idee ertoe doet.
- Bijvoorbeeld: Kind: *"Ik zie een mamahond."* Leerkracht: *"Je vertelt ons dat je een mamahond ziet in het kunstwerk."*

tweede vraag + parafraseren

5

- Stel de tweede vraag: *"Wat maakt dat je dat zegt?"*
- Stimuleer kinderen om hun observaties te onderbouwen met wat ze echt zien.
- Bijvoorbeeld: Leerkracht: *"Wat in het kunstwerk maakt dat je zegt dat dat een mamahond is?"* Kind: *"Omdat er ook een klein handje bijstaat dat de babyhand is."*

!!

derde vraag

6

- Stel de derde vraag en laat hierbij iemand anders aan het woord: *"Wat kunnen we nog meer ontdekken in het kunstwerk?"*
- Geef kinderen ruimte om nieuwe details te ontdekken of om te reageren op elkaars ideeën.
- Herhaal of paraphraseer weer wat het kind zegt (stap 4 en 6= hetzelfde).

Door Luka Indeherberg

!!

Stap 5 en 6 zijn verbonden aan elkaar.
Je mag dus van stap 6 weer naar stap 5 gaan, en omgekeerd.

2

Hoe werkt VTS?

Tips

Projecteer het kunstwerk op een smartboard.

Gebruik een zandloper om de duur van het kijkmoment zichtbaar te maken.

Laat de kleuters plaatsnemen op stoelen of bankjes in plaats van op de grond.

Gebruik een aandoelstok zodat kleuters kunnen aanwijzen wat ze in het kunstwerk zien.

Rol van de leerkracht

Tijdens een VTS-gesprek verandert de rol van de leerkracht. Je bent niet degene die uitleg geeft of antwoorden aanreikt, maar je begeleidt het gesprek. Je stelt open vragen, luistert aandacht en herhaalt of parafraseert wat de kleuters zeggen.

Zo moedig je hen aan om zelf te denken, goed te kijken en naar elkaar te luisteren. Kinderen worden actief betrokken en leren hun ideeën te verwoorden. Tegelijk helpt het jou als leerkracht om beter te begrijpen hoe ze denken, zodat je daar later op kunt inspelen in de klas (VTS Nederland, z.d.).

Door Luka Indeherberg

3

Hoe werkt VTS?

Voorbeeld VTS gesprek

Leerkracht: 'Vandaag gaan praten over dit kunstwerk, maar eerst mogen jullie eens goed kijken naar het kunstwerk. We kijken in stilte zolang als de zandloper loopt (1 minuut).'

Na 1 minuut kijken naar het kunstwerk...

Leerkracht: 'Wat gebeurt er in het kunstwerk (ofwel afbeelding)?'

Kleuter 1: 'Een kindje!' * kleuter duidt aan waar ze het kindje ziet op het kunstwerk met de aanduidstok.

Leerkracht: 'Ah, jij zegt dat je een kindje ziet. Wat maakt dat jij zegt dat dat een kindje is?'

Kleuter 1: 'Want die is klein.'

Leerkracht: 'Oké, je vertelt als dat dat een kindje is omdat ze klein is.'

Leerkracht: 'Wat kunnen we nog meer ontdekken in het kunstwerk?'

Kleuter 2 (ander kind): 'Ik zie een mama met een schoenen.' *Kleuter duidt dit aan op de afbeelding.

Leerkracht: 'Jij vertelt ons dat je een mama ziet. Wat maakt dat je zegt dat dat een mama is?'

Kleuter 2: 'Want ik zie dat die een prinses heeft.'

Leerkracht: 'Bedoel je een prinsessenjurk?'

Kleuter 2: 'Ja, een mooie lange jurk.'

Leerkracht: 'Dat heb je goed gezien! Je vertelt ons dat dat een mama is, omdat ze een mooie lange jurk aan heeft.'

Leerkracht: 'Wat kunnen we nog meer ontdekken in het kunstwerk?'

Kleuter 3: 'Een papa.'

Leerkracht: 'Ah, jij ziet een papa. Wat maakt dat je zegt dat dat een papa is?'

Kleuter 3: 'Omdat hij groot is en bij de mama is.'

Leerkracht: 'Je vertelt ons dat je een papa ziet, omdat hij groot is en bij de andere ouder aan tafel zit.'

Leerkracht: 'Wat kunnen we nog meer ontdekken in het kunstwerk (owel afbeelding)?'

Kleuter 4: 'Ik zie buggy.'

Leerkracht: 'Je vertelt ons dat je een kinderwagen (woordenschat verruimen) ziet. Wat maakt dat je zegt dat dat een kinderwagen is?'

Kleuter 4: 'Omdat daar een baby inzit.'

Leerkracht: 'Je vertelt dat dat een een kinderwagen is, omdat er een baby inzit.'

Leerkracht: 'Ik vond het een superfijn gesprek met jullie. Ik heb dingen gezien dankzij jullie die ik eerder nog niet had gezien! Goed gedaan allemaal! (positief afsluiten met compliment).

Athos Burez (ind.)

Gegen de QR code

Voorbeeld filmpje VTS

Door Luka Indeherberg

4

Hoe kies ik een beeldend element?

PXL

Hier moet je op letten bij het kiezen van een gepast kunstwerk:

- Kies een kunstwerk waarop dieren en/of mensen te zien zijn.
- Kies een werk dat aansluit bij de leefwereld of interesses van de kinderen in je klas.
- Kies een afbeelding met voldoende visuele prikkels, zoals een rijk landschap, een drukke scène of opvallende details.
- Kies bij voorkeur een kunstwerk van een echte kunstenaar. Je kunt ook zelf een kunstwerk maken als het voldoet aan bovenstaande criteria (zie voorbeelden hieronder).

Kunstwerk vanuit een kunstenaar

Hoe pak je het aan:

- Zoek een kunstwerk met dieren en/of mensen.
- Zorg dat het kunstwerk voldoende visuele elementen heeft om te bespreken.

Voorbeelden van kunstenaars met geschikte kunstwerken:

- Vincent Van Gogh
- Athos Burez (fotograaf)
- Marc Chagall
- Norman Rockwell
- Joseph William Topham Vinall

Kunstwerk vanuit de leerkracht

- Maak zelf een kunstwerk om te bespreken met de kleuters.
- Bedenk wat je graag wilt laten terugkomen in het werk (thematisch/ interesses kleuters).

Ideeën om zelf aan de slag te gaan:

- Een digitale tekening
- Een kunstwerk met papierknipsels
- Een schilderij

Athos Burez (fotograaf)

Digitale tekening

Joseph William Topham Vinall, 1972

Norman Rockwell, 1944

Digitale tekening

Kunstwerk uit papierknipsels

Door Luka Indeherberg

5

